EXCEL PBD
MODUL PdPc & UASA

Tingkatan 1 KSSM

SEJARAH

EDISI GURU

Pakej dan Keistimewaan

Pakej Istimewa direka khusus untuk membantu guru menjalankan PdPc sama ada secara bersemuka, hibrid atau digital.

EDISI GURU & MURID

- Nota Xpress
- PBD Formatif
- Praktis UASA
- Kertas Model UPSA
- Kertas Model UASA
- Jawapan Kod QR

INPUT DIGITAL

- Pelbagai bahan sokongan pembelajaran dalam talian untuk murid dan guru

Edisi Guru

Edisi Murid

ePelangi+

Pelbagai bahan digital sokongan PdPc yang disediakan khas untuk guru di platform ePelangi+

EG-i + BAHAN SOKONGAN PdPc EKSTRA!

Ciri-ciri Buku (Edisi Cetak)

1 Kandungan

Kandungan mengemukakan bahagian-bahagian buku berserta rujukan bahan-bahan digital sokongan dalam buku.

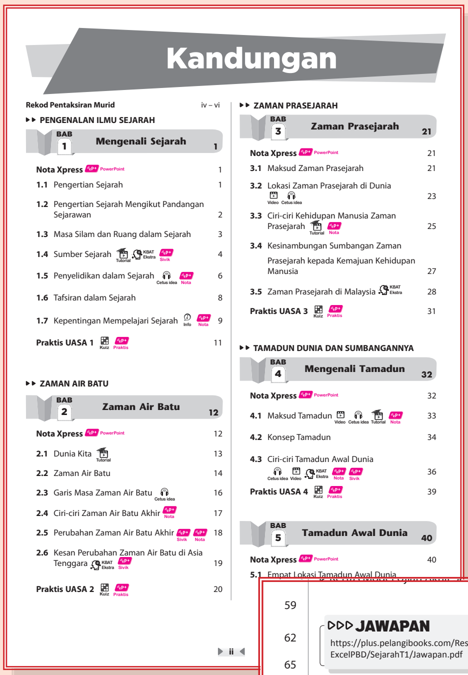
Kandungan

Rekod Pentaksiran Murid iv – vi

PENGENALAN ILMU SEJARAH
BAB 1 Mengenali Sejarah 1
Nota Xpress 1
1.1 Pengertian Sejarah 1
1.2 Pengertian Sejarah Mengikut Pandangan Sejarawan 2
1.3 Masa Silam dan Ruang dalam Sejarah 3
1.4 Sumber Sejarah 4
1.5 Penyelidikan dalam Sejarah 6
1.6 Tafsiran dalam Sejarah 8
1.7 Kepentingan Mempelajari Sejarah 9
Praktis UASA 1 11

ZAMAN AIR BATU
BAB 2 Zaman Air Batu 12
Nota Xpress 12
2.1 Dunia Kita 13
2.2 Zaman Air Batu 14
2.3 Garis Masa Zaman Air Batu 16
2.4 Ciri-ciri Zaman Air Batu Akhir 17
2.5 Perubahan Zaman Air Batu Akhir 18
2.6 Kesan Perubahan Zaman Air Batu di Asia Tenggara 19
Praktis UASA 2 20

ZAMAN PRASEJARAH
BAB 3 Zaman Prasejarah 21
Nota Xpress 21
3.1 Maksud Zaman Prasejarah 21
3.2 Lokasi Zaman Prasejarah di Dunia 23
3.3 Ciri-ciri Kehidupan Manusia Zaman Prasejarah 25
3.4 Kesinambungan Sumbangan Zaman Prasejarah kepada Kemajuan Kehidupan Manusia 27
3.5 Zaman Prasejarah di Malaysia 28
Praktis UASA 3 31

TAMADUN DUNIA DAN SUMBANGANNYA
BAB 4 Mengenali Tamadun 32
Nota Xpress 32
4.1 Maksud Tamadun 33
4.2 Konsep Tamadun 34
4.3 Ciri-ciri Tamadun Awal Dunia 36
Praktis UASA 4 39
BAB 5 Tamadun Awal Dunia 40
Nota Xpress 40
5.1 Empat Lokasi Tamadun Awal Dunia

59
62
65
JAWAPAN
https://plus.pelangibooks.com/Resources/ExcelPBD/SejarahT1/Jawapan.pdf

Jawapan Kod QR

Kod QR jawapan keseluruhan buku disediakan di halaman Kandungan

2 Rekod Pentaksiran Murid

Jadual untuk catatan **prestasi** Tahap Penguasaan Murid.

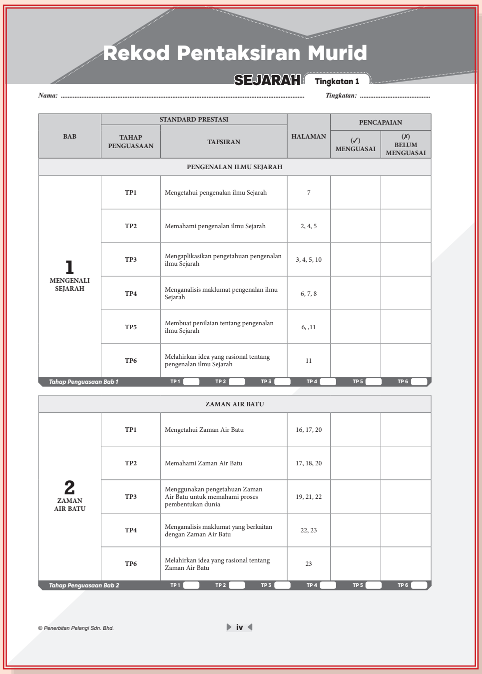
Rekod Pentaksiran Murid
SEJARAH Tingkatan 1

BAB	STANDARD PRESTASI: TAHAP PENGUASAAN	TAFSIRAN	HALAMAN	PENCAPAIAN: (✓) MENGUASAI	(✗) BELUM MENGUASAI
PENGENALAN ILMU SEJARAH					
1 MENGENALI SEJARAH	TP1	Mengetahui pengenalan ilmu Sejarah	7		
	TP2	Memahami pengenalan ilmu Sejarah	2, 4, 5		
	TP3	Mengaplikasikan pengetahuan pengenalan ilmu Sejarah	3, 4, 5, 10		
	TP4	Menganalisis maklumat pengenalan ilmu Sejarah	6, 7, 8		
	TP5	Membuat penilaian tentang pengenalan ilmu Sejarah	6, 11		
	TP6	Melahirkan idea yang rasional tentang pengenalan ilmu Sejarah	11		
ZAMAN AIR BATU					
2 ZAMAN AIR BATU	TP1	Mengetahui Zaman Air Batu	16, 17, 20		
	TP2	Memahami Zaman Air Batu	17, 18, 20		
	TP3	Menggunakan pengetahuan Zaman Air Batu untuk memahami proses pembentukan dunia	19, 21, 22		
	TP4	Menganalisis maklumat yang berkaitan dengan Zaman Air Batu	22, 23		
	TP6	Melahirkan idea yang rasional tentang Zaman Air Batu	23		

3 Nota Xpress

Nota disediakan bagi setiap bab dalam **bentuk poin ringkas** dan **padat** untuk **memudahkan pemahaman**.

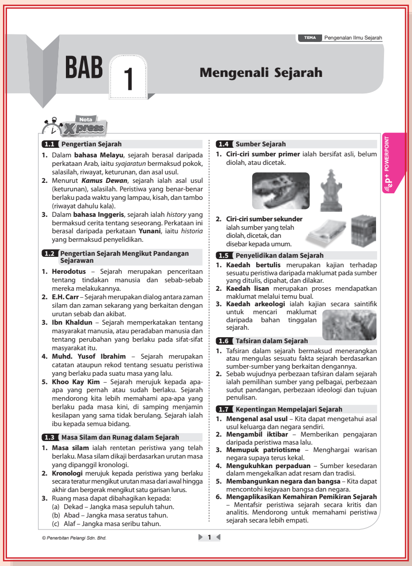
BAB 1 Mengenali Sejarah

4 Panduan Tugasan Sejarah

Panduan untuk murid melakukan kerja lapangan bagi mengukuhkan PdPc.

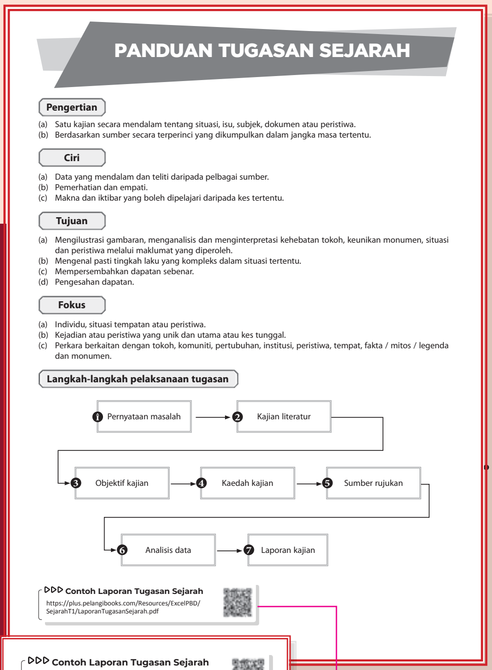
PANDUAN TUGASAN SEJARAH

Pengertian
(a) Satu kajian secara mendalam tentang situasi, isu, subjek, dokumen atau peristiwa.
(b) Berdasarkan sumber secara terperinci yang dikumpulkan dalam jangka masa tertentu.

Ciri
(a) Data yang mendalam dan teliti daripada pelbagai sumber.
(b) Pemerhatian dan empati.
(c) Makna dan iktibar yang boleh dipelajari daripada kes tertentu.

Tujuan
(a) Mengilustrasi gambaran, menganalisis dan menginterpretasi kebahatan tokoh, keunikan monumen, situasi dan peristiwa melalui maklumat yang diperoleh.
(b) Mengenal pasti tingkah laku yang kompleks dalam situasi tertentu.
(c) Mempersembahkan dapatan sebenar.
(d) Pengesahan dapatan.

Fokus
(a) Individu, situasi tempatan atau peristiwa.
(b) Kejadian atau peristiwa yang unik dan utama atau kes tunggal.
(c) Perkara berkaitan dengan tokoh, komuniti, pertubuhan, institusi, peristiwa, tempat, fakta / mitos / legenda dan monumen.

Langkah-langkah pelaksanaan tugasan
1 Pernyataan masalah → 2 Kajian literatur → 3 Objektif kajian → 4 Kaedah kajian → 5 Sumber rujukan → 6 Analisis data → 7 Laporan kajian

Contoh Laporan Tugasan Sejarah
https://plus.pelangibooks.com/Resources/ExcelPBD/SejarahT1/LaporanTugasanSejarah.pdf

Contoh Laporan Tugasan Sejarah
https://plus.pelangibooks.com/Resources/ExcelPBD/SejarahT1/LaporanTugasanSejarah.pdf

Contoh Laporan Tugasan Sejarah Kod QR

Contoh laporan tugasan Sejarah yang lengkap

Halaman PBD Formatif

5 Petunjuk Muka Surat Buku Teks
Petunjuk muka surat disediakan untuk memudahkan **rujuk silang**.

6 Standard Pembelajaran (SP)
Petunjuk soalan yang dibina berdasarkan tafsiran DSKP dan membantu guru **melaksanakan PdPc** dengan lebih berkesan.

7 Tahap Penguasaan
Kotak Tahap Penguasaan untuk memudahkan guru **menilai murid**.

Sejarah Tingkatan 1 Bab 1

1.4 Sumber Sejarah — PBD Formatif — Buku Teks ms. 8 (5)

6. Lengkapkan rajah di bawah. (6) SP 1.1.4 — (7) TP 3 — TUTORIAL — Sumber Sejarah

Sumber sejarah
- (a) Sumber primer
  - (i) Belum diolah atau diterbitkan
  - (ii) Bersifat asli dan belum ditafsir
- (b) Sumber sekunder
  - (i) Telah diolah dan diterbitkan
  - (ii) Tersebar kepada umum

7. Namakan sumber sejarah berikut. Kemudian, nyatakan sama ada sumber tersebut Sumber Primer (SP) atau Sumber Sekunder (SS). SP 1.1.4 — TP 2

SP — (a) Artifak

SP — (b) Batu bersurat

SS — (c) Risalah

SP — (d) Fosil

SS — (e) Buku

SS — (f) Ensiklopedia

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd. 5

Sejarah Tingkatan 1 Bab 7

ePendidikan Sivik 7 — Nota Visual

5. Gariskan jawapan yang betul. SP 4.2.4 — TP 2
   - (a) Strategi perluasan kuasa yang menggunakan kaedah keagamaan tidak menggunakan kekuatan (ketenteraan ; kemanusiaan).
   - (b) Apabila 100,000 orang terkorban dan 150,000 orang kehilangan harta benda dalam peristiwa Perang (Bengal ; Kalinga), Asoka mula mengubah dasar yang lebih toleran.
   - (c) Beliau menghentikan sebarang usaha secara fizikal, sebaliknya menumpukan kepada pengembangan agama (Hindu ; Buddha).
   - (d) Asoka telah menghantar misi pengembangan agama ke Alexandria, (Harappa ; Tibet) Nepal, Antioch, Bactria dan Burma.
   - (e) Misi ke (Sri Lanka ; Pakistan) diketuai oleh Mahendra dan ke Asia Tenggara oleh Sona dan Uttara.
   - (f) Pada zaman (Gupta ; Nanda), penekanan diberikan kepada agama Hindu yang merangkumi aspek pemerintahan, kebudayaan, kesusasteraan, seni bina dan perdagangan.

6. Gambar berikut menunjukkan Asoka dan Tiang Asoka. SP 4.2.4 — (8) MAHIR UASA — TP 4

(a)	Bagaimanakah usaha perluasan kuasa yang dilakukan oleh Asoka?	Memberikan penekanan kepada aspek keagamaan dengan mengembangkan agama Buddha.
(b)	Mengapakah Asoka tidak menggunakan perluasan kuasa secara fizikal?	Menyedari kesan peperangan yang mengorbankan banyak nyawa dan kehilangan harta benda.
(c)	Apakah tujuan pembinaan Tiang Asoka?	Mengukuhkan pembinaan negara dan memberitahu rakyat tentang undang-undang yang ditetapkan dalam pemerintahan Asoka.
(d) KBAT Menilai	Apakah ciri-ciri kepimpinan Asoka yang wajar dicontohi oleh pemimpin masa kini?	Toleran, bijaksana, bertanggungjawab serta mementingkan keamanan dan kesejahteraan rakyat.

7. Lakukan aktiviti berikut. SP 4.2.4 — TP 6

Aktiviti PAK-21 (9) — Deklamasi Sajak

(a) Bahagikan kelas kepada beberapa kumpulan kecil.

(b) Pilih tema sajak seperti:

KBAT EKSTRA

(i) Keamanan	(iv) Perpaduan
(ii) Kemanusiaan	(v) Pengorbanan
(iii) Cinta akan negara	(vi) Warisan budaya

(c) Setiap kumpulan akan menghantar wakil untuk mendeklamasikan sajak di hadapan kelas.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd. 80

8 Mahir UASA
Integrasi soalan berformat UASA.

9 Aktiviti PAK-21
Aktiviti ini disertakan untuk menyempurnakan PdPc.

10 Kod QR Bahan Sokongan Digital

Pautan Video

Pautan video pelbagai sumber untuk menyokong PdPc.

Pautan Info

Pautan info pelbagai sumber yang sesuai untuk menyokong pemahaman murid.

Video Tutorial

Video pengajaran yang berfokus pada sesuatu subtopik.

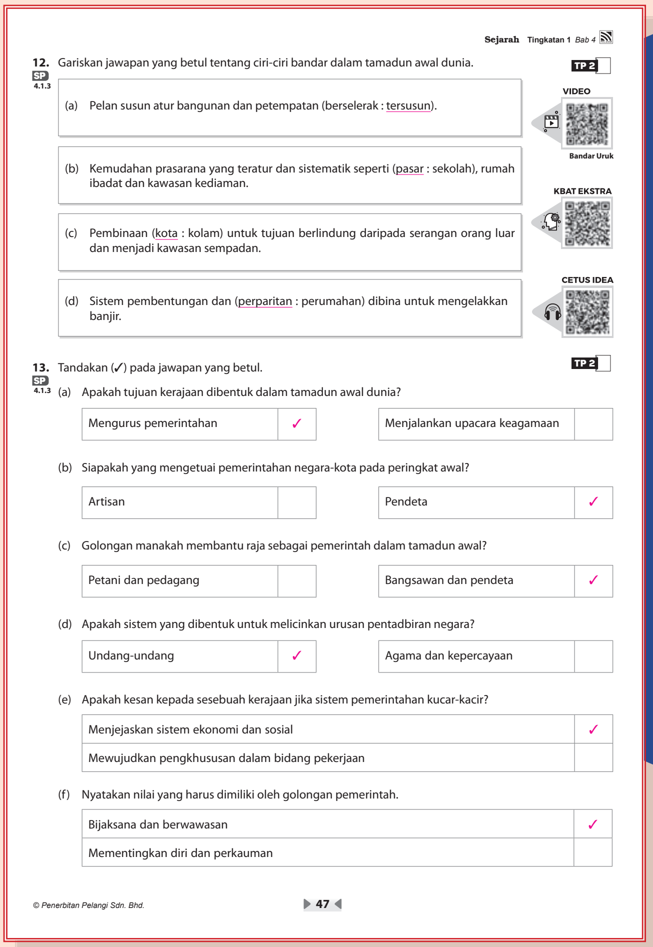
Sejarah Tingkatan 1 Bab 4

12. Gariskan jawapan yang betul tentang ciri-ciri bandar dalam tamadun awal dunia. TP 2
SP 4.1.3

(a) Pelan susun atur bangunan dan petempatan (berselerak : tersusun).

(b) Kemudahan prasarana yang teratur dan sistematik seperti (pasar : sekolah), rumah ibadat dan kawasan kediaman.

(c) Pembinaan (kota : kolam) untuk tujuan berlindung daripada serangan orang luar dan menjadi kawasan sempadan.

(d) Sistem pembentungan dan (perparitan : perumahan) dibina untuk mengelakkan banjir.

VIDEO
Bandar Uruk
KBAT EKSTRA
CETUS IDEA

13. Tandakan (✓) pada jawapan yang betul. TP 2
SP 4.1.3

(a) Apakah tujuan kerajaan dibentuk dalam tamadun awal dunia?

Mengurus pemerintahan	✓	Menjalankan upacara keagamaan	

(b) Siapakah yang mengetuai pemerintahan negara-kota pada peringkat awal?

Artisan		Pendeta	✓

(c) Golongan manakah membantu raja sebagai pemerintah dalam tamadun awal?

Petani dan pedagang		Bangsawan dan pendeta	✓

(d) Apakah sistem yang dibentuk untuk melicinkan urusan pentadbiran negara?

Undang-undang	✓	Agama dan kepercayaan	

(e) Apakah kesan kepada sesebuah kerajaan jika sistem pemerintahan kucar-kacir?

Menjejaskan sistem ekonomi dan sosial	✓
Mewujudkan pengkhususan dalam bidang pekerjaan	

(f) Nyatakan nilai yang harus dimiliki oleh golongan pemerintah.

Bijaksana dan berwawasan	✓
Mementingkan diri dan perkauman	

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd. 47

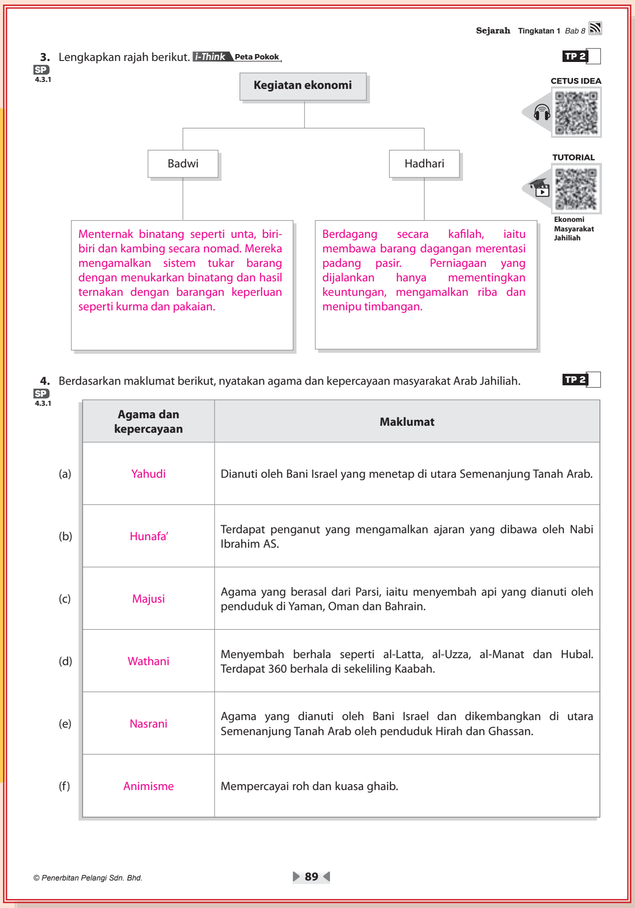
Sejarah Tingkatan 1 Bab 8

3. Lengkapkan rajah berikut. i-Think Peta Pokok TP 2
SP 4.3.1

Kegiatan ekonomi
- Badwi: Menternak binatang seperti unta, biri-biri dan kambing secara nomad. Mereka mengamalkan sistem tukar barang dengan menukarkan binatang dan hasil ternakan dengan barangan keperluan seperti kurma dan pakaian.
- Hadhari: Berdagang secara kafilah, iaitu membawa barang dagangan merentasi padang pasir. Perniagaan yang dijalankan hanya mementingkan keuntungan, mengamalkan riba dan menipu timbangan.

CETUS IDEA
TUTORIAL
Ekonomi Masyarakat Jahiliah

4. Berdasarkan maklumat berikut, nyatakan agama dan kepercayaan masyarakat Arab Jahiliah. TP 2
SP 4.3.1

	Agama dan kepercayaan	Maklumat
(a)	Yahudi	Dianuti oleh Bani Israel yang menetap di utara Semenanjung Tanah Arab.
(b)	Hunafa'	Terdapat penganut yang mengamalkan ajaran yang dibawa oleh Nabi Ibrahim AS.
(c)	Majusi	Agama yang berasal dari Parsi, iaitu menyembah api yang dianuti oleh penduduk di Yaman, Oman dan Bahrain.
(d)	Wathani	Menyembah berhala seperti al-Latta, al-Uzza, al-Manat dan Hubal. Terdapat 360 berhala di sekeliling Kaabah.
(e)	Nasrani	Agama yang dianuti oleh Bani Israel dan dikembangkan di utara Semenanjung Tanah Arab oleh penduduk Hirah dan Ghassan.
(f)	Animisme	Mempercayai roh dan kuasa ghaib.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd. 89

Cetus Idea

Rakaman audio yang membantu murid menjanakan idea bernas dan relevan untuk menjawab soalan.

Kuiz Gamifikasi

Aktiviti Wordwall untuk menguji kefahaman murid dengan cara yang seronok dan menarik.

KBAT Ekstra

Praktis ini menguji keupayaan murid untuk menjawab soalan aras tinggi.

Praktis Refleksi

Praktis ini membantu murid mengingat kembali konsep dan fakta asas yang dipelajari.

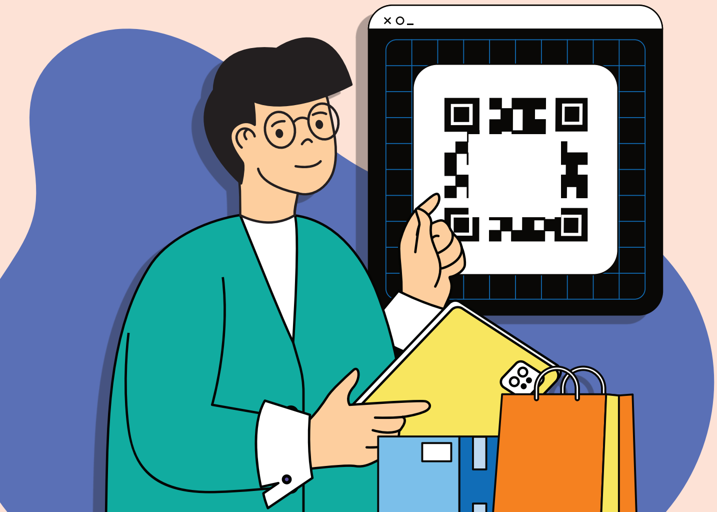

Halaman PBD Sumatif

Praktis UASA dan **Kertas Model UASA** digubal berdasarkan elemen **Modul Perealisasian Item Ujian Akhir Sesi Akademik** dan **Kriteria Jadual Spesifikasi Ujian** yang terkini.

11 **Penanda Aras Kesukaran**
Soalan dibahagikan kepada tiga aras kesukaran, iaitu Aras Rendah (**R**), Sederhana (**S**) dan Tinggi (**T**).

12 **Konstruk**
Konstruk soalan terdiri daripada Mengingat, Memahami, Mengaplikasi, Menganalisis, Menilai dan Mencipta.

13 **Petunjuk Muka Surat Buku Teks**
Memudahkan rujuk silang.

14 **Bahan Sokongan Digital**
Praktis Ekstra
Praktis yang disediakan berasaskan format UASA.

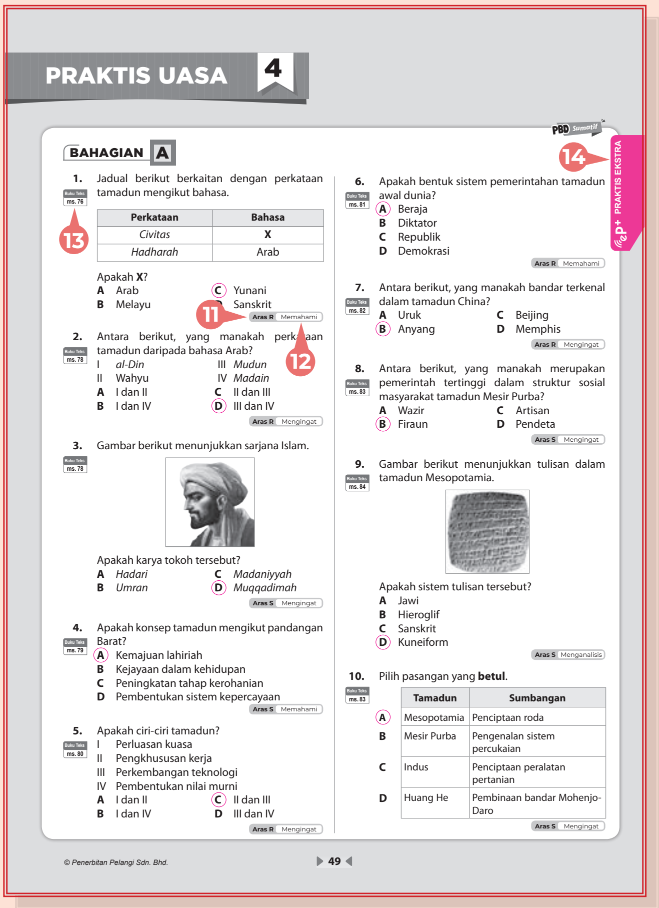

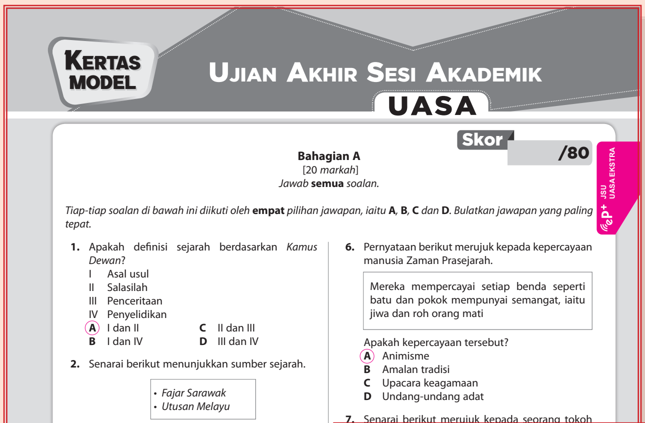

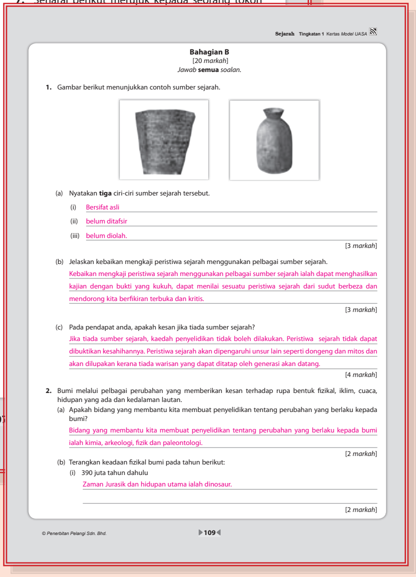

Elemen Pembinaan Item Ujian Akhir Sesi Akademik (UASA)

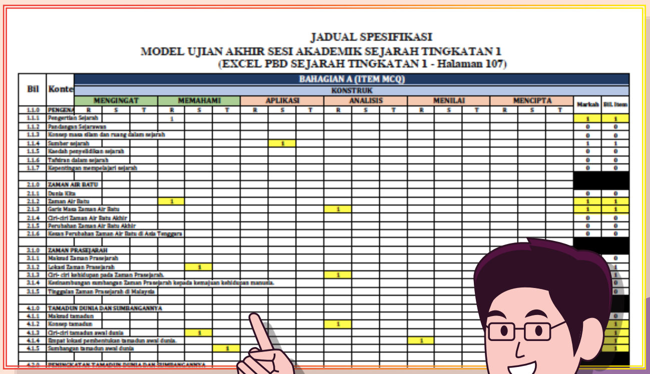

Jadual Spesifikasi Ujian (JSU)
Cakupan soalan mengikut tajuk dinyatakan dalam jadual ini.

Resos Digital Guru ePelangi+

Di platform ePelangi+, guru yang menerima guna (*adoption*) siri Excel PBD KSSM diberi akses kepada EG-i dan bahan sokongan ekstra PdPc untuk tempoh satu tahun.

Apakah itu EG-i?

EG-i merupakan versi digital dan interaktif Edisi Guru Excel PBD secara dalam talian. Versi ini akan dapat mengoptimumkan penggunaan teknologi dalam pengajaran, memaksimumkan kesan PdPc, dan membangunkan suasana pembelajaran yang menyeronokkan serta responsif dalam kalangan murid.

Halaman Contoh EG-i

Klik Kod QR untuk mengakses bahan dalam kod QR seperti Cetus Idea (audio), Video, Video Tutorial dan Kuiz Gamifikasi .

Pilih paparan halaman (single/ double page) dan bahasa antara muka melalui ***Setting***.

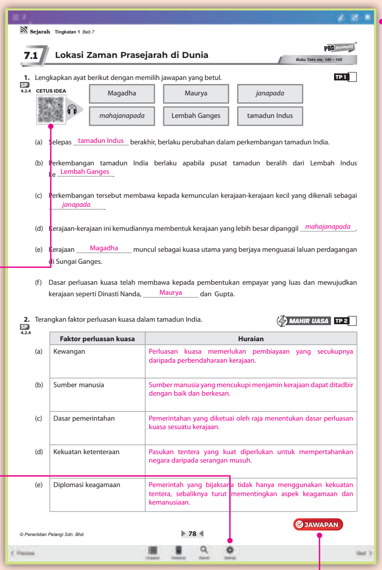

Sejarah Tingkatan 1 *Bab 7*

7.1 Lokasi Zaman Prasejarah di Dunia

PBD Formatif — Buku Teks ms. 140 – 145

1. Lengkapkan ayat berikut dengan memilih jawapan yang betul. TP 1

SP 4.2.4 CETUS IDEA

Magadha	Maurya	*janapada*
mahajanapada	Lembah Ganges	tamadun Indus

(a) Selepas tamadun Indus berakhir, berlaku perubahan dalam perkembangan tamadun India.

(b) Perkembangan tamadun India berlaku apabila pusat tamadun beralih dari Lembah Indus ke Lembah Ganges.

(c) Perkembangan tersebut membawa kepada kemunculan kerajaan-kerajaan kecil yang dikenali sebagai *janapada*.

(d) Kerajaan-kerajaan ini kemudiannya membentuk kerajaan yang lebih besar dipanggil *mahajanapada*.

(e) Kerajaan Magadha muncul sebagai kuasa utama yang berjaya menguasai laluan perdagangan di Sungai Ganges.

(f) Dasar perluasan kuasa telah membawa kepada pembentukan empayar yang luas dan mewujudkan kerajaan seperti Dinasti Nanda, Maurya dan Gupta.

2. Terangkan faktor perluasan kuasa dalam tamadun India. MAHIR UASA TP 2

SP 4.2.4

	Faktor perluasan kuasa	Huraian
(a)	Kewangan	Perluasan kuasa memerlukan pembiayaan yang secukupnya daripada perbendaharaan kerajaan.
(b)	Sumber manusia	Sumber manusia yang mencukupi menjamin kerajaan dapat ditadbir dengan baik dan berkesan.
(c)	Dasar pemerintahan	Pemerintahan yang diketuai oleh raja menentukan dasar perluasan kuasa sesuatu kerajaan.
(d)	Kekuatan ketenteraan	Pasukan tentera yang kuat diperlukan untuk mempertahankan negara daripada serangan musuh.
(e)	Diplomasi keagamaan	Pemerintah yang bijaksana tidak hanya menggunakan kekuatan tentera, sebaliknya turut mementingkan aspek keagamaan dan kemanusiaan.

JAWAPAN

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd. 78

Alat sokongan lain:

- Pen
- Sticky Note
- Unit Converter
- Ruler
- Calculator
- Bookmark

Klik butang JAWAPAN untuk memaparkan atau melenyapkan jawapan semasa penyampaian PdPc.

ePelangi+

Bagaimanakah saya dapat mengakses semua bahan di ePelangi+ ?

Langkah 1
DAFTAR AKAUN

Bagi pengguna baharu ePelangi+, imbas kod QR di atas atau layari plus.pelangibooks.com. Klik *REGISTER* untuk *Create my new account*.

Semak e-mel dan klik pautan untuk mengaktifkan akaun.

Langkah 2
ENROLMEN

LOG IN ke akaun ePelangi+. Klik *Full Access* dan *Secondary [Full Access]*. Pilih tahun, siri, tingkatan dan tajuk yang dikehendaki. Masukkan *Enrolment Key* untuk enrol.

Hubungi wakil Pelangi untuk mendapatkan *Enrolment Key*.

Langkah 3
AKSES RESOS DIGITAL

Klik bahan untuk dimuat turun, diedit atau dimainkan.

Contoh Halaman Edisi Guru dengan Cadangan Bahan Sokongan PdPc Ekstra

ePᐩ PowerPoint

Slaid pengajaran PPT yang meliputi setiap topik dan subtopik.

ePᐩ Nota

Nota berwarna dalam bentuk grafik yang menarik.

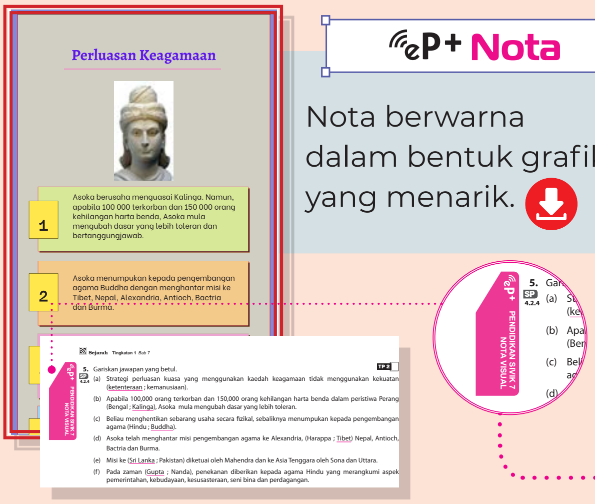

ePᐩ UASA Ekstra

Kertas Model UASA Ekstra yang disediakan berdasarkan format UASA.

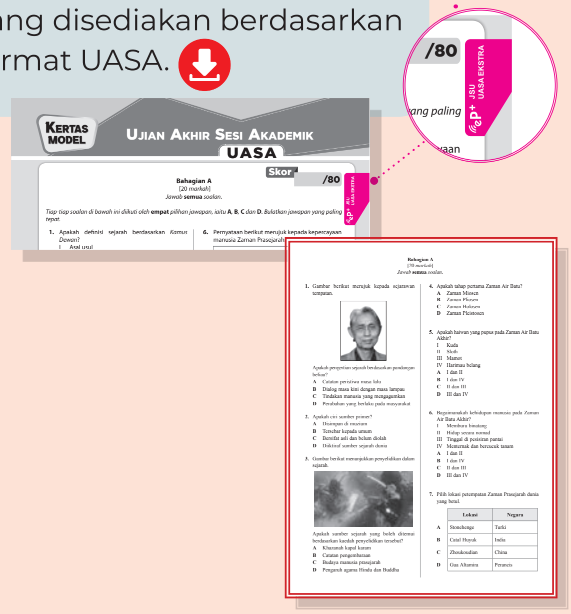

ePᐩ Praktis Ekstra

Praktis tambahan berdasarkan format UASA.

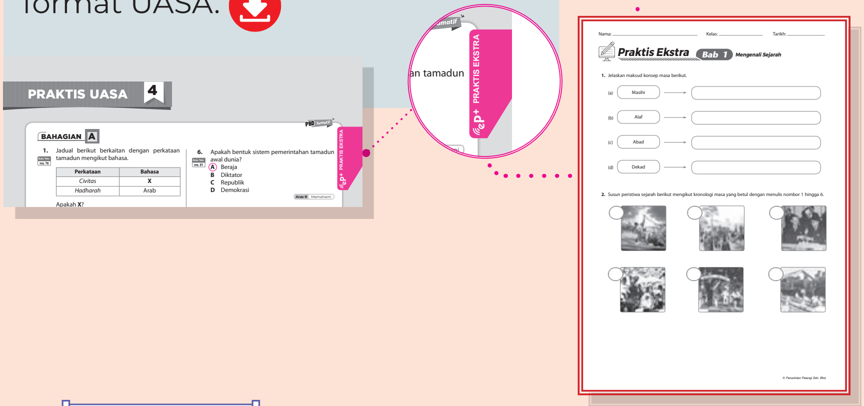

ePᐩ JSU

Jadual yang menggambarkan ciri ujian dari segi kandungan, konstruk dan aras kesukaran.

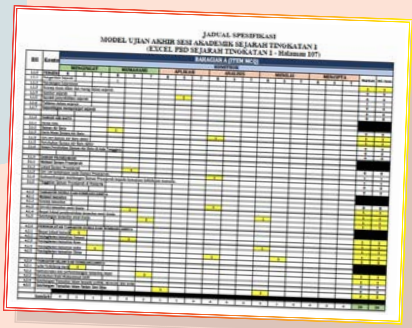

Boleh dimuat turun

Koleksi Bahan Digital Sokongan

Imbas kod QR di bawah untuk terus mengakses dan memuat turun bahan sokongan digital yang disediakan.

- Cetus Idea
- Tutorial
- Info
- Video
- KBAT Ekstra
- Kuiz Gamifikasi
- Praktis Refleksi
- Laporan Tugasan Sejarah
- Jawapan

Bonus Edisi Guru

- e-RPH
- Nota Grafik
- Praktis Ekstra
- JSU

Sila akses ke ePelangi+ untuk mendapatkan bahan digital eksklusif!

- Edisi Guru Interaktif dengan butang JAWAPAN
- Edisi Guru PDF
- PowerPoint Interaktif
- UASA Ekstra
- Bank Soalan UASA

Kandungan

Rekod Pentaksiran Murid iv – vi

▶▶ PENGENALAN ILMU SEJARAH

BAB 1 Mengenali Sejarah 1

Nota Xpress ePP+ PowerPoint 1
1.1 Pengertian Sejarah 2
1.2 Pengertian Sejarah Mengikut Pandangan Sejarawan 3
1.3 Masa Silam dan Ruang dalam Sejarah 4
1.4 Sumber Sejarah (Tutorial, KBAT Ekstra, ePP+ Sivik) 5
1.5 Penyelidikan dalam Sejarah (Cetus idea, ePP+ Nota) 7
1.6 Tafsiran dalam Sejarah 9
1.7 Kepentingan Mempelajari Sejarah (Info, Kuiz, Praktis Refleksi, ePP+ Nota) 10
Praktis UASA 1 (ePP+ Praktis) 12

▶▶ ZAMAN AIR BATU

BAB 2 Zaman Air Batu 15

Nota Xpress ePP+ PowerPoint 15
2.1 Dunia Kita (Tutorial) 16
2.2 Zaman Air Batu 18
2.3 Garis Masa Zaman Air Batu (Cetus idea) 20
2.4 Ciri-ciri Zaman Air Batu Akhir (ePP+ Nota) 21
2.5 Perubahan Zaman Air Batu Akhir (ePP+ Sivik, ePP+ Nota) 22
2.6 Kesan Perubahan Zaman Air Batu di Asia Tenggara (KBAT Ekstra, Kuiz, Praktis Refleksi) 23
Praktis UASA 2 (ePP+ Praktis) 24

▶▶ ZAMAN PRASEJARAH

BAB 3 Zaman Prasejarah 27

Nota Xpress ePP+ PowerPoint 27
3.1 Maksud Zaman Prasejarah 28
3.2 Lokasi Zaman Prasejarah di Dunia (Cetus idea) 30
3.3 Ciri-ciri Kehidupan Manusia Zaman Prasejarah (Tutorial, ePP+ Nota) 32
3.4 Kesinambungan Sumbangan Zaman Prasejarah kepada Kemajuan Kehidupan Manusia 34
3.5 Zaman Prasejarah di Malaysia (KBAT Ekstra, Kuiz, Praktis Refleksi) 35
Praktis UASA 3 (ePP+ Praktis) 38

▶▶ TAMADUN DUNIA DAN SUMBANGANNYA

BAB 4 Mengenali Tamadun 41

Nota Xpress ePP+ PowerPoint 41
4.1 Maksud Tamadun (Video, Cetus idea, Tutorial, ePP+ Nota) 42
4.2 Konsep Tamadun 44
4.3 Ciri-ciri Tamadun Awal Dunia (Cetus idea, Video, KBAT Ekstra, Kuiz, Praktis Refleksi, ePP+ Nota, ePP+ Sivik) 45
Praktis UASA 4 (ePP+ Praktis) 49

BAB 5 Tamadun Awal Dunia 52

Nota Xpress ePP+ PowerPoint 52

5.1 Empat Lokasi Tamadun Awal Dunia 53
Cetus idea, Tutorial

5.2 Perbandingan Sumbangan Tamadun Awal 58
Cetus idea, Tutorial, KBAT Ekstra, Kuiz, Praktis Refleksi, ePP+ Nota, ePP+ Sivik

Praktis UASA 5 ePP+ Praktis 62

BAB 6 Peningkatan Tamadun Yunani dan Rom 65

Nota Xpress ePP+ PowerPoint 65

6.1 Tamadun Yunani 66
Tutorial

6.2 Peningkatan Pemerintahan dan Pentadbiran Tamadun Yunani 67
Cetus idea, ePP+ Nota, ePP+ Sivik

6.3 Tamadun Rom 71
Tutorial

6.4 Peningkatan Seni Bina dalam Tamadun Rom 72
Cetus idea, KBAT Ekstra, Kuiz, Praktis Refleksi, ePP+ Nota

Praktis UASA 6 ePP+ Praktis 74

BAB 7 Peningkatan Tamadun India dan China 77

Nota Xpress ePP+ PowerPoint 77

7.1 Tamadun India 78
Cetus idea, Tutorial, KBAT Ekstra, ePP+ Nota, ePP+ Sivik

7.2 Tamadun China 81
Tutorial, Kuiz, Praktis Refleksi

Praktis UASA 7 ePP+ Praktis 84

BAB 8 Tamadun Islam dan Sumbangannya 87

Nota Xpress ePP+ PowerPoint 87

8.1 Latar Belakang Masyarakat Arab Sebelum Kedatangan Islam 88
KBAT Ekstra, Tutorial, Cetus idea

8.2 Kemunculan dan Perkembangan Tamadun Islam 90
ePP+ Nota

8.3 Ketokohan Nabi Muhammad SAW sebagai Pemimpin 93
Tutorial

8.4 Sumbangan Tamadun Islam kepada Dunia 94
ePP+ Nota, ePP+ Sivik

8.5 Sumbangan Tamadun Islam dalam Bidang Seni Bina 95
Cetus idea, Kuiz, Praktis Refleksi

Praktis UASA 8 ePP+ Praktis 97

Panduan Tugasan Sejarah 99

Contoh Laporan Tugasan Sejarah Kod QR

- Kertas Model Ujian Pertengahan Sesi Akademik 100
- Kertas Model Ujian Akhir Sesi Akademik 107

JAWAPAN

https://plus.pelangibooks.com/Resources/ExcelPBD/SejarahT1/Jawapan.pdf

Rekod Pentaksiran Murid

SEJARAH Tingkatan 1

Nama: .... *Tingkatan:* ....

BAB	STANDARD PRESTASI		HALAMAN	PENCAPAIAN	
	TAHAP PENGUASAAN	TAFSIRAN		(✓) MENGUASAI	(✗) BELUM MENGUASAI
PENGENALAN ILMU SEJARAH					
1 MENGENALI SEJARAH	TP1	Mengetahui pengenalan ilmu Sejarah	7		
	TP2	Memahami pengenalan ilmu Sejarah	2, 4, 5		
	TP3	Mengaplikasikan pengetahuan pengenalan ilmu Sejarah	3, 4, 5, 10		
	TP4	Menganalisis maklumat pengenalan ilmu Sejarah	6, 7, 8		
	TP5	Membuat penilaian tentang pengenalan ilmu Sejarah	6, ,11		
	TP6	Melahirkan idea yang rasional tentang pengenalan ilmu Sejarah	11		

Tahap Penguasaan Bab 1 TP 1 ☐ TP 2 ☐ TP 3 ☐ TP 4 ☐ TP 5 ☐ TP 6 ☐

BAB	TAHAP PENGUASAAN	TAFSIRAN	HALAMAN	(✓) MENGUASAI	(✗) BELUM MENGUASAI
ZAMAN AIR BATU					
2 ZAMAN AIR BATU	TP1	Mengetahui Zaman Air Batu	16, 17, 20		
	TP2	Memahami Zaman Air Batu	17, 18, 20		
	TP3	Menggunakan pengetahuan Zaman Air Batu untuk memahami proses pembentukan dunia	19, 21, 22		
	TP4	Menganalisis maklumat yang berkaitan dengan Zaman Air Batu	22, 23		
	TP6	Melahirkan idea yang rasional tentang Zaman Air Batu	23		

Tahap Penguasaan Bab 2 TP 1 ☐ TP 2 ☐ TP 3 ☐ TP 4 ☐ TP 5 ☐ TP 6 ☐

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

BAB	STANDARD PRESTASI		HALAMAN	PENCAPAIAN	
	TAHAP PENGUASAAN	TAFSIRAN		(✓) MENGUASAI	(✗) BELUM MENGUASAI
ZAMAN PRASEJARAH					
3 ZAMAN PRASEJARAH	TP1	Mengetahui Zaman Prasejarah	28		
	TP2	Memahami Zaman Prasejarah	28, 29, 30, 31		
	TP3	Menerangkan dengan contoh tentang Zaman Prasejarah	32, 35		
	TP4	Menganalisis maklumat yang berkaitan Zaman Prasejarah	29, 31, 33, 34, 36		
	TP5	Membuat penilaian tentang Zaman Prasejarah	37		

Tahap Penguasaan Bab 3 TP 1 ☐ TP 2 ☐ TP 3 ☐ TP 4 ☐ TP 5 ☐ TP 6 ☐

TAMADUN DUNIA DAN SUMBANGANNYA					
4 MENGENALI TAMADUN	TP1	Mengetahui tamadun awal dunia	42		
	TP2	Memahami tamadun awal dunia	42, 43, 44, 45, 47		
	TP3	Menerangkan dengan contoh tentang tamadun awal dunia	46		
	TP4	Menganalisis maklumat yang berkaitan dengan tamadun awal dunia	44, 46, 48		
	TP5	Membuat penilaian tamadun awal dunia	45		

Tahap Penguasaan Bab 4 TP 1 ☐ TP 2 ☐ TP 3 ☐ TP 4 ☐ TP 5 ☐ TP 6 ☐

5 TAMADUN AWAL DUNIA	TP1	Mengetahui tamadun awal dunia	53		
	TP2	Memahami tamadun awal dunia	58, 60		
	TP3	Menerangkan dengan contoh tentang tamadun awal dunia	54, 55, 56, 59		
	TP4	Menganalisis maklumat yang berkaitan dengan tamadun awal dunia	57, 61		
	TP5	Membuat penilaian tentang tamadun awal dunia	60		

Tahap Penguasaan Bab 5 TP 1 ☐ TP 2 ☐ TP 3 ☐ TP 4 ☐ TP 5 ☐ TP 6 ☐

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

BAB	STANDARD PRESTASI		HALAMAN	PENCAPAIAN	
	TAHAP PENGUASAAN	TAFSIRAN		(✓) MENGUASAI	(✗) BELUM MENGUASAI
6 PENINGKATAN TAMADUN YUNANI DAN ROM	TP2	Memahami peningkatan tamadun	66, 67, 68, 70, 71, 72, 73		
	TP4	Menganalisis maklumat yang berkaitan dengan peningkatan tamadun	69, 70, 73		
	TP5	Membuat penilaian peningkatan tamadun	69		
Tahap Penguasaan Bab 6	TP 1	TP 2	TP 3	TP 4	TP 5 TP 6
7 PENINGKATAN TAMADUN INDIA DAN CHINA	TP1	Mengetahui peningkatan tamadun	78		
	TP2	Memahami peningkatan tamadun	78, 79, 80, 81, 82		
	TP4	Menganalisis maklumat yang berkaitan dengan peningkatan tamadun	80, 81, 83		
	TP5	Membuat penilaian peningkatan tamadun	79		
	TP6	Melahirkan idea yang berasas peningkatan tamadun	80, 83		
Tahap Penguasaan Bab 7	TP 1	TP 2	TP 3	TP 4	TP 5 TP 6
8 TAMADUN ISLAM DAN SUMBANGANNYA	TP1	Mengetahui tamadun Islam	88		
	TP2	Memahami tamadun Islam	88, 89, 91, 93, 94, 95		
	TP4	Menganalisis maklumat yang berkaitan tamadun Islam	90, 91, 92, 94, 96		
	TP5	Membuat penilaian tentang tamadun Islam	92, 96		
Tahap Penguasaan Bab 8	TP 1	TP 2	TP 3	TP 4	TP 5 TP 6

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

BAB 1 Mengenali Sejarah

Nota Xpress

P+ POWERPOINT

1.1 Pengertian Sejarah

1. Dalam **bahasa Melayu**, sejarah berasal daripada perkataan Arab, iaitu *syajaratun* yang bermaksud pokok, salasilah, riwayat, keturunan, dan asal usul.
2. Menurut ***Kamus Dewan***, sejarah ialah asal usul (keturunan), salasilah. Peristiwa yang benar-benar berlaku pada waktu yang lampau, kisah, dan tambo (riwayat dahulu kala).
3. Dalam **bahasa Inggeris**, sejarah ialah *history* yang bermaksud cerita tentang seseorang. Perkataan ini berasal daripada perkataan **Yunani**, iaitu *historia* yang bermaksud penyelidikan.

1.2 Pengertian Sejarah Mengikut Pandangan Sejarawan

1. **Herodotus** – Sejarah merupakan penceritaan tentang tindakan manusia dan sebab-sebab mereka melakukannya.
2. **E.H. Carr** – Sejarah merupakan dialog antara zaman silam dan zaman sekarang yang berkaitan dengan urutan sebab dan akibat.
3. **Ibn Khaldun** – Sejarah memperkatakan perkara tentang masyarakat manusia, peradaban dunia dan perubahan-perubahan yang berlaku pada sifat-sifat masyarakat itu.
4. **Muhd. Yusof Ibrahim** – Sejarah merupakan catatan ataupun rekod tentang sesuatu peristiwa yang berlaku pada suatu masa yang lalu.
5. **Khoo Kay Kim** – Sejarah merujuk kepada apa-apa yang pernah atau sudah berlaku. Sejarah mendorong kita lebih memahami apa-apa yang berlaku pada masa kini, di samping menjamin kesilapan yang sama tidak berulang. Sejarah ialah ibu kepada semua bidang.

1.3 Masa Silam dan Ruang dalam Sejarah

1. **Masa silam** ialah rentetan peristiwa yang telah berlaku. Masa silam dikaji berdasarkan urutan masa yang dipanggil kronologi.
2. **Kronologi** merujuk kepada peristiwa yang berlaku secara teratur mengikut urutan masa dari awal hingga akhir dan bergerak mengikut satu garisan lurus.
3. Ruang masa dapat dibahagikan kepada:
   (a) Dekad – Jangka masa sepuluh tahun.
   (b) Abad – Jangka masa seratus tahun.
   (c) Alaf – Jangka masa seribu tahun.

1.4 Sumber Sejarah

1. **Ciri-ciri sumber primer** ialah bersifat asli, belum diolah, atau dicetak.

2. **Ciri-ciri sumber sekunder** ialah sumber yang telah diolah, dicetak, dan disebar kepada umum.

1.5 Penyelidikan dalam Sejarah

1. **Kaedah bertulis** merupakan kajian terhadap sesuatu peristiwa daripada maklumat pada sumber yang ditulis, dipahat, dan dilakar.
2. **Kaedah lisan** merupakan proses mendapatkan maklumat melalui temu bual.
3. **Kaedah arkeologi** ialah kajian secara saintifik untuk mencari maklumat daripada bahan tinggalan sejarah.

1.6 Tafsiran dalam Sejarah

1. Tafsiran dalam sejarah bermaksud menerangkan atau mengulas sesuatu fakta sejarah berdasarkan sumber-sumber yang berkaitan dengannya.
2. Sebab wujudnya perbezaan tafsiran dalam sejarah ialah pemilihan sumber yang pelbagai, perbezaan sudut pandangan, perbezaan ideologi dan tujuan penulisan.

1.7 Kepentingan Mempelajari Sejarah

1. **Mengenal asal usul** – Kita dapat mengetahui asal usul keluarga dan negara sendiri.
2. **Mengambil iktibar** – Memberikan pengajaran daripada peristiwa masa lalu.
3. **Memupuk patriotisme** – Menghargai warisan negara supaya terus kekal.
4. **Mengukuhkan perpaduan** – Sumber kesedaran dalam mengekalkan adat resam dan tradisi.
5. **Membangunkan negara dan bangsa** – Kita dapat mencontohi kejayaan bangsa dan negara.
6. **Mengaplikasikan Kemahiran Pemikiran Sejarah** – Mentafsir peristiwa sejarah secara kritis dan analitis. Mendorong untuk memahami peristiwa sejarah secara lebih empati.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

1.1 Pengertian Sejarah

PBD Formatif

Buku Teks ms. 4

1. Jawab soalan berikut dengan menggunakan kata kunci yang diberi. **TP 2**

SP 1.1.1

(a) Apakah maksud sejarah?

peristiwa | berlaku | masa lalu

Sejarah ialah peristiwa yang berlaku pada masa lalu.

(b) Siapakah sejarawan?

ahli sejarah | mengkaji | kehidupan | masyarakat

Sejarawan ialah ahli sejarah yang mengkaji peristiwa masa lalu yang berlaku dalam kehidupan sesebuah masyarakat atau negara.

(c) Apakah tugas sejarawan?

menyelidiki | rekod | dapatan | kajian | buku

Sejarawan menyelidiki rekod-rekod lalu dan memuatkan dapatan kajian mereka seperti dalam bentuk buku, monograf, atau makalah.

2. Lengkapkan pengertian sejarah berikut. *i-Think* **Peta Dakap** **TP 2**

SP 1.1.1

Pengertian sejarah

- Bahasa Melayu
  - (a) Sejarah berasal daripada perkataan Arab, iaitu *syajaratun* yang bermaksud pokok. Sejarah juga dikaitkan dengan salasilah, riwayat, keturunan, dan asal usul.
- Bahasa Inggeris
  - (b) Sejarah ialah *history* yang bermaksud cerita tentang seseorang. Perkataan ini berasal daripada perkataan Yunani, iaitu *historia* yang bererti penyelidikan.
- *Kamus Dewan*
  - (c) Sejarah ialah asal usul, salasilah, peristiwa yang benar-benar berlaku pada waktu yang lampau, kisah, riwayat dan tambo. Pengetahuan atau kajian tentang peristiwa yang telah lalu.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

1.2 Pengertian Sejarah Mengikut Pandangan Sejarawan

PBD Formatif

Buku Teks ms. 5

3. Lengkapkan pengertian sejarah dan namakan sejarawan berikut. **MAHIR UASA** **TP 3**

SP 1.1.2

(a) Sejarah merupakan ___penceritaan___ tentang ___tindakan___ manusia yang penting dan mengagumkan serta sebab berlakunya sesuatu peristiwa.

Herodotus

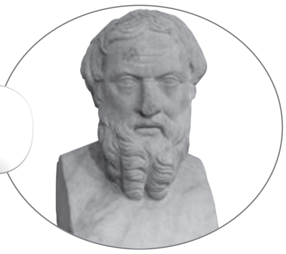

(b) Sejarah mendorong kita lebih ___memahami___ apa-apa yang berlaku pada masa kini, di samping menjamin ___kesilapan___ yang sama tidak berulang.

Khoo Kay Kim

(c) Sejarah membicarakan tentang masyarakat manusia, ___peradaban___ dunia dan ___perubahan___ yang berlaku pada sifat-sifat masyarakat itu.

Ibn Khaldun

(d) Sejarah merupakan ___catatan___ atau rekod tentang sesuatu ___peristiwa___ yang berlaku pada suatu masa yang lalu.

Muhd Yusof Ibrahim

(e) Sejarah merupakan ___tindak balas___ pembaca terhadap penulisan sejarah, iaitu fakta-fakta yang ditulis oleh ___sejarawan___.

E.H. Carr

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

1.3 Masa Silam dan Ruang dalam Sejarah

PBD Formatif

Buku Teks ms. 6

4. Nyatakan konsep masa berdasarkan maksud berikut. **TP 2**

SP 1.1.3

Alaf | Abad | Masihi | Zaman | Kronologi | Dekad

	Maksud	Konsep masa
(a)	Jangka masa tertentu.	Zaman
(b)	Tempoh masa seribu tahun.	Alaf
(c)	Jangka masa seratus tahun.	Abad
(d)	Jangka waktu sepuluh tahun.	Dekad
(e)	Berurutan mengikut masa kejadian.	Kronologi
(f)	Zaman yang bermula dengan kelahiran Nabi Isa AS.	Masihi

5. Lengkapkan ayat di bawah tentang ruang dalam sejarah. **TP 3**

SP 1.1.3

kepelbagaian | kemerdekaan | ekonomi | penyelidikan | Melaka | penulisan | tema | sejarawan

(a) Ruang dalam sejarah yang luas mendorong ___sejarawan___ membahagikan penulisan mereka mengikut tema seperti ___ekonomi___, politik, dan sosial.

(b) Pembahagian mengikut ___tema___ tertentu memudahkan sejarawan membuat ___penyelidikan___ sebelum menulis karya sejarah.

(c) Pembahagian mengikut tema tertentu akan menambahkan ___kepelbagaian___ dalam pengkajian dan ___penulisan___ sejarah.

(d) Ruang masa dalam Sejarah Malaysia dibahagikan kepada beberapa tempoh masa seperti era Kesultanan Melayu ___Melaka___, kemunculan kuasa-kuasa luar, dan zaman selepas ___kemerdekaan___.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

1.4 Sumber Sejarah

PBD Formatif

Buku Teks ms. 8

6. Lengkapkan rajah di bawah.
SP 1.1.4

TP 3

TUTORIAL
Sumber Sejarah

Sumber sejarah

(a) **Sumber primer**
- (i) Belum diolah atau diterbitkan
- (ii) Bersifat asli dan belum ditafsir

(b) **Sumber sekunder**
- (i) Telah diolah dan diterbitkan
- (ii) Tersebar kepada umum

7. Namakan sumber sejarah berikut. Kemudian, nyatakan sama ada sumber tersebut Sumber Primer (SP) atau Sumber Sekunder (SS).
SP 1.1.4

TP 2

SP

(a) Artifak

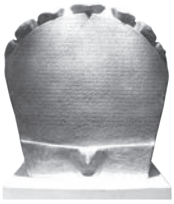

SP

(b) Batu bersurat

SS

(c) Risalah

SP

(d) Fosil

SS

(e) Buku

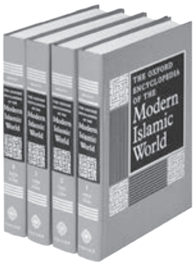

SS

(f) Ensiklopedia

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

ePP+ PENDIDIKAN SIVIK 1

8. Gambar berikut menunjukkan Candi Lembah Bujang. TP 4

SP 1.1.3

KBAT EKSTRA

	Soalan	Jawapan
(a)	Apakah jenis sumber sejarah tersebut?	Sumber primer bukan artifak.
(b) KBAT Menganalisis	Apakah maklumat yang boleh didapati daripada penemuan candi tersebut?	Kewujudan pengaruh Hindu dan Buddha serta hubungan perdagangan antara India dengan Kedah.
(c) KBAT Menilai	Pada pendapat anda, apakah kepentingan sumber sejarah kepada sejarawan?	Menentukan kebenaran dan kesahihan sesuatu fakta sejarah.
(d) KBAT Menilai	Apakah kesan jika tapak warisan sejarah negara dimusnahkan?	Sejarawan tidak dapat melakukan penyelidikan dan peristiwa sejarah tidak dapat dibuktikan.

9. Lakukan aktiviti berikut.

SP 1.1.3

Aktiviti PAK-21 — Lawatan ke Galeri

TP 5

(a) Bahagikan kelas kepada beberapa kumpulan kecil.

(b) Setiap kumpulan akan memilih salah satu muzium yang terdapat di Malaysia seperti:
- (i) Muzium Diraja
- (ii) Muzium Rakyat
- (iii) Muzium Negara
- (iv) Muzium Negeri
- (v) Muzium Arkeologi Lenggong

(c) Ahli kumpulan akan membuat kajian dengan mengadakan lawatan atau mendapatkan maklumat daripada Internet tentang sumber sejarah primer dan sekunder yang terdapat di muzium tersebut.

(d) Hasil dapatan dipersembahkan dengan gambar foto dan penerangan yang menarik.

(e) Kemudian, hasil kerja setiap kumpulan akan ditampal di dinding untuk dilihat oleh ahli kumpulan lain.

(f) Ahli kumpulan akan bergerak untuk melihat, menganalisis, dan memberi komen hasil kerja kumpulan lain.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

PBD Formatif

1.5 Penyelidikan dalam Sejarah

Buku Teks ms. 10 – 15

10. Nyatakan kaedah yang digunakan oleh sejarawan semasa melakukan penyelidikan dalam sejarah. **TP 1**

SP 1.1.5

Penyelidikan dalam sejarah

(a) Kaedah bertulis

(b) Kaedah lisan

(c) Kaedah arkeologi

ePelangi+ NOTA VISUAL

CETUS IDEA

11. Jelaskan kaedah penyelidikan dalam sejarah berikut. *i-Think* Peta Pokok **MAHIR UASA** **TP 4**

SP 1.1.5

Penyelidikan dalam sejarah

(a) **Kaedah lisan**	(b) **Kaedah bertulis**	(c) **Kaedah arkeologi**
Merupakan proses mendapatkan maklumat melalui temu bual. Tokoh yang ditemu bual digelar orang sumber.	Merupakan kajian terhadap sesuatu peristiwa daripada maklumat pada sumber yang ditulis, dipahat, dan dilakar.	Merupakan kajian secara saintifik untuk mencari maklumat daripada bahan tinggalan sejarah menggunakan kaedah gali cari atau ekskavasi.

12. Lengkapkan peta alir berikut tentang proses kaedah bertulis. *i-Think* Peta Alir

SP 1.1.5

(a) Mengenal pasti sumber bagi sesuatu peristiwa, tokoh, atau institusi.

→ (b) Mendapatkan dan mengesahkan sumber bertulis tersebut.

→ (c) Mengumpul dan menyimpan sumber yang diperoleh bagi memudahkan rujukan semula.

→ (d) Menggunakan peralatan seperti komputer bagi menganalisis data, menyunting penulisan, serta menyusun bibliografi dan statistik.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

13. Kenal pasti kaedah penyelidikan sejarah yang sesuai bagi tujuan berikut. MAHIR UASA TP 4

SP 1.1.5

	Maklumat	Kaedah penyelidikan sejarah
(a)	Dr. Ahmad Ziqri ingin mengetahui kehidupan orang Asli di Jerantut, Pahang.	Kaedah lisan
(b)	Ahli arkeologi menjalankan kajian di perairan Pulau Bidong untuk mengkaji kes kapal karam purba.	Kaedah arkeologi bawah air
(c)	Profesor Syed Badrul menjalankan kajian tentang masyarakat Zaman Prasejarah di Kota Tampan, Perak.	Kaedah arkeologi
(d)	Priya dan Haris ditugaskan untuk menyiapkan kajian tentang legenda Mahsuri di Langkawi.	Kaedah lisan dan kaedah bertulis
(e)	Rahimah dan Mei Ling hendak menyiapkan tugasan tentang Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor.	Kaedah bertulis

14. Rujuk petikan akhbar berikut. Kemudian, jawab soalan berikutnya. TP 4

SP 1.1.5

KBAT Menganalisis

SEJARAH ...pengkaji arkeologi dari USM menemui pelbagai batuan di Bukit Bunuh.

Lenggong tumpuan dunia

LENGGONG: Daerah ini bakal 'popular' dalam tempoh terdekat termasuk menjadi tumpuan pengkaji arkeologi serata dunia selain tarikan pelancongan selepas diiktiraf Tapak Warisan Dunia pada 30 Jun lalu.

Ahli Parlimen Lenggong, Datuk Shamsul Anuar Nasarah berkata, beliau yakin pengkaji dan ahli akademik seluruh dunia akan datang melakukan kajian berterusan, manakala pelancong pula semakin berminat meneroka kawasan itu.

Menurutnya, kehadiran mereka juga dijangka melonjakkan pembangunan di sekitar kawasan itu dan Perak kerana bakal menjadi lokasi tumpuan dunia.

Pada 30 Jun lalu, Pertubuhan Pendidikan, Saintifik dan Kebudayaan Bangsa-Bangsa Bersatu (Unesco) mengiktiraf Lenggong sebagai Tapak Warisan Dunia yang diumumkan di St Petersburg, Rusia.

Kompleks Kebudayaan Paleolitik pertama di dunia itu ditemui sekumpulan penyelidik Universiti Sains Malaysia (USM) di Bukit Bunuh, Kota Tampan di sini, dan diiktiraf sebagai Tapak Warisan Arkeologi Dunia sebagai satu-satunya tapak penempatan masyarakat Paleolotik dunia.

Sumber: *Harian Metro*, 3 Julai 2012

	Soalan	Jawapan
(a)	Namakan sumber sejarah yang ditemui.	Sumber primer
(b)	Apakah kaedah penyelidikan sejarah yang digunakan?	Kaedah arkeologi
(c)	Bagaimanakah kaedah tersebut dijalankan?	Melibatkan kaedah gali cari atau ekskavasi terhadap bahan tinggalan sejarah seperti fosil.
(d)	Cadangkan cara untuk menjaga tapak warisan sejarah negara.	Mewartakannya sebagai lokasi bersejarah, membaik pulih tanpa menjejaskan keasliannya, dan mengenakan hukuman yang berat kepada mereka yang merosakkan tapak warisan sejarah negara.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

1.6 Tafsiran dalam Sejarah

PBD Formatif

Buku Teks ms. 16

15. Jawab soalan di bawah dengan tepat dan ringkas. TP 5

SP 1.1.6

(a) Mengapakah sesuatu peristiwa sejarah perlu dibuat tafsiran yang betul?

Menjadikan peristiwa sejarah bermakna dan memperoleh kebenaran.

KBAT Menganalisis

(b) Tafsiran tentang sesuatu peristiwa sejarah yang sama mungkin berbeza antara sejarawan. Mengapakah perkara ini berlaku?

MAHIR UASA

Perbezaaan tafsiran wujud disebabkan pemilihan sumber yang pelbagai, perbezaan pandangan, perbezaan ideologi, dan tujuan penulisan.

KBAT Menganalisis

(c) Berdasarkan peristiwa sejarah berikut, nyatakan perbezaan tafsiran antara sejarawan Barat dan sejarawan tempatan.

	Peristiwa sejarah	Tafsiran sejarawan Barat	Tafsiran sejarawan tempatan
(i)	Kedatangan British ke Tanah Melayu	Faktor kemanusiaan, iaitu membantu Raja-raja Melayu menamatkan huru-hara.	Faktor ekonomi, iaitu membolot kekayaan sumber alam seperti bijih timah.
(ii)	Perjuangan Tok Janggut di Pasir Puteh, Kelantan	Pemberontak kerana menentang British.	Pejuang kerana mempertahankan hak dan maruah bangsa.

KBAT Mencipta

(d) Tafsiran sejarah yang tidak tepat dikatakan sebagai tafsiran yang berat sebelah. Bagaimanakah sejarawan dapat membuat tafsiran sejarah yang betul dan tepat?

Sejarawan hendaklah menjalankan kajian secara menyeluruh. Sejarawan hendaklah jujur dan bertanggungjawab dalam membuat penyelidikan agar masyarakat mendapat gambaran yang jelas dan tepat.

KBAT Menilai

(e) Apakah kesan jika sejarawan tidak membuat tafsiran sejarah dengan betul dan tepat?

Masyarakat akan mempercayai maklumat yang salah dan menjejaskan hubungan antara kaum atau sesebuah negara dengan negara lain.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

1.7 Kepentingan Mempelajari Sejarah

PBD Formatif

Buku Teks ms. 18 – 19

ePlus NOTA VISUAL

16. Lengkapkan rajah tentang kepentingan mempelajari sejarah. i-Think Peta Buih **TP 3**

SP 1.1.7

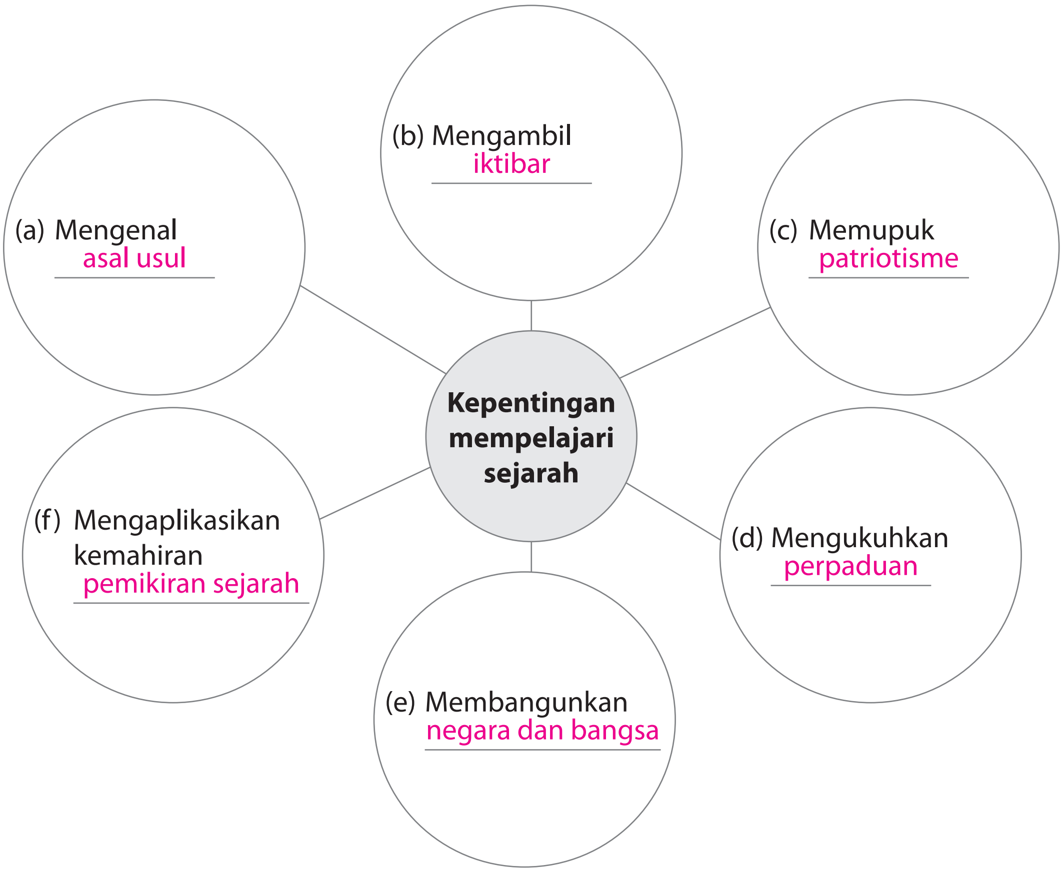

17. Isikan tempat kosong di bawah. MAHIR UASA **TP 3**

SP 1.1.7

harmoni	kesedaran	pengajaran	asal usul
kesilapan	kritis dan analitis	kegemilangan	berbangga
patriotisme	peristiwa sejarah	adat istiadat	memajukan

(a) Sejarah membawa pengajaran dan iktibar daripada peristiwa masa lalu agar tidak mengulangi kesilapan yang sama.

(b) Dengan mempelajari sejarah, kita dapat mengenal asal usul keluarga dan negara kita dan memahami adat istiadat, tradisi dan budaya bangsa.

(c) Sejarah menjadi sumber kesedaran kepada generasi masa kini dalam meneruskan hubungan harmoni antara kaum di negara kita.

(d) Sejarah memupuk semangat patriotisme atau semangat cinta akan tanah air dan berbangga menjadi warganegara Malaysia.

(e) Melalui sejarah, kita dapat mengekalkan kegemilangan yang dicapai oleh negara dan berusaha memajukan negara.

(f) Sejarah mampu meningkatkan pemikiran kritis dan analitis serta mendorong seseorang memahami peristiwa sejarah secara empati.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

18. Pandemik COVID-19 telah merebak di Malaysia pada 25 Januari 2020. Kerajaan Malaysia telah memutuskan untuk melaksanakan perintah berkurung separa negara yang dikenali sebagai Perintah Kawalan Pergerakan untuk mengekang pertambahan kes positif dalam negara.

SP 1.1.7
KBAT Mengaplikasi

Hasilkan satu laporan yang mengandungi maklumat berikut. **TP 5**

(a) Nama peristiwa
(b) Tarikh peristiwa
(c) Kesan kepada masyarakat dan negara
(d) Iktibar peristiwa tersebut kepada diri

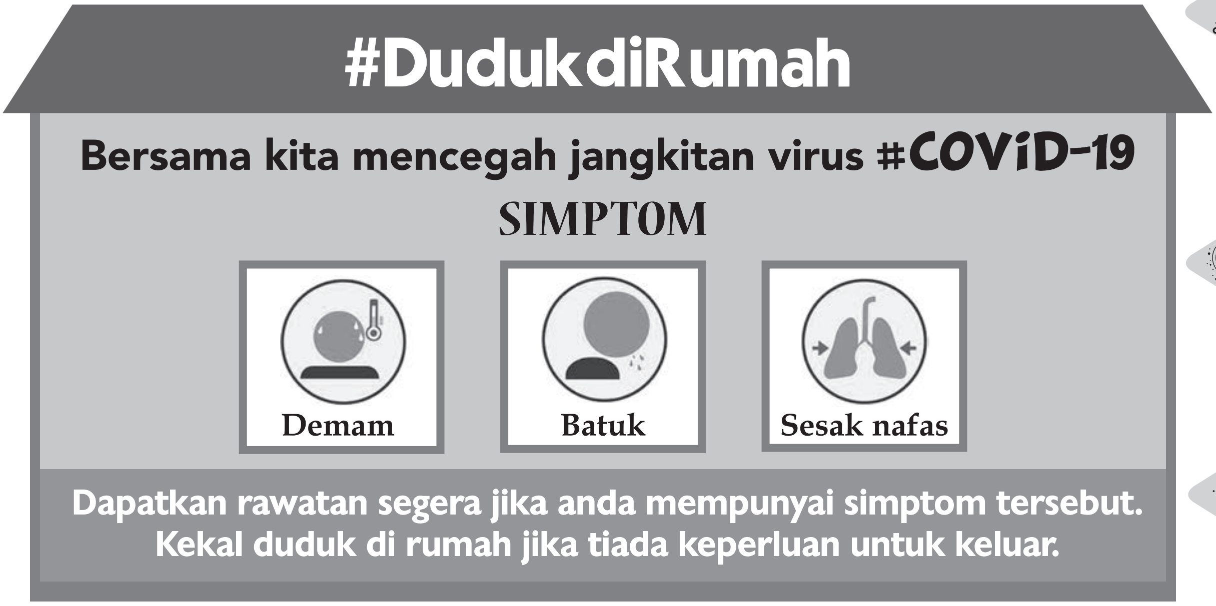

KUIZ GAMIFIKASI
Bab 1

PRAKTIS REFLEKSI
Bab 1

INFO
COVID-19 di Malaysia

19. Pilih peristiwa bersejarah di Malaysia. Kemudian, tulis satu laporan yang mengandungi maklumat berikut. **TP 6**

SP 1.1.7
KBAT Mengaplikasi

Tahap Penguasaan Bab 1 TP 1 TP 2 TP 3 TP 4 TP 5 TP 6

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

PRAKTIS UASA 1

ePP+ PRAKTIS EKSTRA

PBD Sumatif

BAHAGIAN A

1. Apakah definisi sejarah mengikut *Kamus Dewan*?
Buku Teks ms. 4

A Salasilah
B Pengajaran
C Penceritaan
D Penyelidikan

Aras R Mengingat

2. Gambar berikut merujuk kepada sejarawan tempatan.
Buku Teks ms. 5

Apakah pengertian sejarah berdasarkan pandangan beliau?

A Ibu kepada semua bidang
B Dialog masa kini dengan masa lampau
C Peristiwa yang berlaku pada masa depan
D Perubahan yang berlaku pada masyarakat

Aras S Memahami

3. Apakah maksud dekad?
Buku Teks ms. 6

A 10 tahun
B 50 tahun
C 100 tahun
D 1000 tahun

Aras R Mengingat

4. Apakah faktor yang mendorong sejarawan membahagikan penulisan mereka kepada tema tertentu seperti politik, ekonomi dan sosial?
Buku Teks ms. 6

A Mengikut arahan pemerintah
B Mencontohi sejarawan Barat
C Ruang dalam sejarah yang luas
D Masa silam yang sempit dan terbatas

Aras S Menganalisis

5. Gambar berikut menunjukkan sumber sejarah.
Buku Teks ms. 8

Apakah jenis sumber sejarah tersebut?

A Sumber primer
B Sumber saintifik
C Sumber sekunder
D Sumber zaman batu

Aras R Memahami

6. Mengapakah sumber sejarah berikut diklasifikasikan sebagai sumber primer?
Buku Teks ms. 8

- Manuskrip
- Batu bersurat

A Bersifat asli
B Mudah dikaji
C Disimpan di muzium
D Berasaskan kajian saintifik

Aras S Menganalisis

7. Kaedah lisan merupakan proses mendapatkan maklumat melalui
Buku Teks ms. 12

A temu bual
B penyelidikan
C kajian saintifik
D sumber bertulis

Aras S Memahami

8. Gambar berikut menunjukkan kaedah penyelidikan dalam sejarah.
Buku Teks ms. 14

Apakah sumber yang ditemui menggunakan kaedah tersebut?

A Artifak kapal karam
B Fakta pembukaan kota
C Bukti kedatangan Islam
D Peralatan manusia purba

Aras S Menganalisis

9. Mengapakah tafsiran tentang sesuatu peristiwa sejarah yang sama mungkin berbeza antara sejarawan?
Buku Teks ms. 16

A Gagal mentafsir
B Pandangan berbeza
C Kurang pengalaman
D Sumber sangat terhad

Aras S Menganalisis

10. Apakah kepentingan mempelajari sejarah?
Buku Teks ms. 18

I Mencontohi kuasa Barat
II Menghargai jasa penjajah
III Mengenal asal usul keluarga
IV Memupuk rasa cinta akan negara

A I dan II
B I dan IV
C II dan III
D III dan IV

Aras T Menilai

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

PBD Sumatif

BAHAGIAN B

1. Maklumat berikut tentang pengertian sejarah.

Buku Teks ms. 4-5

> Secara umumnya sejarah ialah peristiwa yang berlaku pada masa lalu. Peristiwa masa lalu yang berlaku dalam kehidupan sesebuah masyarakat atau negara akan dikaji oleh sejarawan.

(a) Jelaskan maksud sejarah berdasarkan *Kamus Dewan*.

Sejarah ialah asal usul (keturunan), salasilah. Peristiwa yang benar-benar berlaku pada waktu yang lampau, kisah dan tambo (riwayat dahulu kala). Sejarah merupakan kajian atau pengetahuan tentang peristiwa yang telah lalu.

Aras S Mengingat [2 *markah*]

(b) Nyatakan pengertian sejarah mengikut pandangan tokoh berikut.

(i) E.H. Carr

Sejarah merupakan tindak balas pembaca terhadap penulisan sejarah, iaitu fakta-fakta yang ditulis oleh sejarawan.

Aras S Mengingat [2 *markah*]

(ii) Ibn Khaldun

Sejarah membicarakan perkara tentang masyarakat manusia, peradaban dunia dan perubahan yang berlaku pada sifat masyarakat itu.

Aras S Mengingat [2 *markah*]

(c) Terdapat segelintir masyarakat Malaysia yang tidak mengetahui sejarah negara. Cadangkan cara-cara untuk mengelakkan diri kita daripada menjadi "Buta Sejarah".

(i) Meminati subjek Sejarah.

(ii) Membaca buku-buku sejarah.

(iii) Melawat ke muzium atau arkib.

(iv) Membaca akhbar dan mengambil tahu isu semasa.

Aras T Mencipta [4 *markah*]

KLU SOALAN

Sumber primer ialah sumber yang bersifat asli, belum diolah atau diterbitkan serta belum ditafsir oleh sejarawan.

2. Gambar berikut menunjukkan contoh sumber sejarah.

Buku Teks ms. 8

PBD Sumatif

(a) Nyatakan **tiga** ciri-ciri sumber sejarah tersebut.

(i) Bersifat asli.

(ii) Belum ditafsir.

(iii) Belum diolah atau diterbitkan.

Aras S Mengingat [3 *markah*]

(b) Jelaskan kebaikan mengkaji peristiwa sejarah menggunakan pelbagai sumber sejarah.

(i) Menghasilkan kajian dengan bukti yang kukuh.

(ii) Menilai sesuatu peristiwa sejarah dari sudut berbeza.

(iii) Mendorong kita berfikiran terbuka dan kritis.

Aras S Menganalisis [3 *markah*]

(c) Pada pendapat anda, apakah kesan jika tiada sumber sejarah?

(i) Kaedah penyelidikan tidak boleh dilakukan.

(ii) Peristiwa sejarah tidak dapat dibuktikan kesahihannya.

(iii) Peristiwa sejarah akan dipengaruhi unsur lain seperti dongeng dan mitos.

(iv) Peristiwa sejarah dilupakan kerana tiada warisan dapat ditatap oleh generasi akan datang.

Aras T Menilai [4 *markah*]

BAHAGIAN C

KLU SOALAN

Sejarawan menggunakan beberapa kaedah pengkajian sejarah untuk mendapatkan maklumat sejarah dengan tepat. Kaedah yang digunakan ialah kaedah lisan, kaedah bertulis dan kaedah arkeologi.

1. (a) Jelaskan maksud penyelidikan dalam sejarah berikut:

Buku Teks ms. 10-13

(i) Kaedah lisan — Aras R Memahami [3 *markah*]

(ii) Kaedah bertulis — Aras R Memahami [3 *markah*]

(b) Gambar berikut menunjukkan kaedah yang digunakan dalam penyelidikan sejarah.

Terangkan kaedah penyelidikan sejarah tersebut. — Aras S Menganalisis [6 *markah*]

(c) Pada pendapat anda, mengapakah sumber sejarah penting kepada sejarawan?

Aras T Menilai [8 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

BAB 2 Zaman Air Batu

Nota Xpress

ePP+ POWERPOINT

2.1 Pembentukan Fizikal Bumi

1. **650 juta** tahun dahulu, bumi tiada hidupan.
2. **390 juta** tahun dahulu, air laut masih tawar dan wujud ikan dan amfibia.
3. **195 juta** tahun dahulu, wujud Zaman Jurasik dan hidupan utama ialah dinosaur.
4. **94 juta** tahun dahulu, dinosaur pupus dan rupa bentuk benua mula kelihatan.
5. **18,000** tahun dahulu, paras air laut meningkat. Anjing, kucing, badak sumbu, dan kuda telah wujud.

2.2 Garis Masa Zaman Air Batu

1. Zaman Air Batu terbahagi kepada Zaman Miosen, Zaman Pliosen, Zaman Pleistosen, dan Zaman Holosen.
2. Menurut ahli paleontologi, hidupan di bumi bermula semenjak **545 juta** tahun dahulu.
3. Kepelbagaian spesies binatang berkait rapat dengan perubahan iklim dan peringkat zaman yang dilaluinya.

2.3 Tahap Zaman Air Batu

1. **Zaman Miosen** berlaku 23 juta – 5 juta tahun dahulu. Gunung-ganang yang wujud pada hari ini telah terbentuk secara fizikal. Wujud mamalia, hidupan di laut, dan di air. Suhu dunia panas dan kering.
2. **Zaman Pliosen** berlaku 5.3 juta – 2.6 juta tahun dahulu. Penyejukan dan pengeringan alam sekitar global pada masa itu menyumbang kepada penyebaran padang rumput dan savana. Terbentuk jambatan darat Panama antara Amerika Utara dan Amerika Selatan yang mendorong penghijrahan tumbuhan dan haiwan ke habitat baharu. Terbentuk dataran tinggi Colorado, Amerika Syarikat yang dikenali sebagai Grand Canyon.
3. **Zaman Pleistosen** berlaku 2.5 juta – 10,000 tahun dahulu. Glasier berlaku sebanyak 11 kali. Manusia mengetahui cara membuat api. Kebanyakan binatang ketika itu masih kekal hingga kini. Sekitar 50,000 tahun dahulu, manusia telah sampai ke Australia melalui jalan darat dari Asia Tenggara (Pentas Sunda).
4. **Zaman Holosen** bermula 10,000 tahun dahulu hingga kini. Berlaku kemajuan dalam pendidikan, pentadbiran, keagamaan, dan undang-undang.

2.4 Ciri-ciri Zaman Air Batu Akhir

1. **Aras laut** – Permukaan air laut membeku. Paras air laut rendah.
2. **Ciri fizikal bumi** – Permukaan air laut membeku. Menyebabkan sebahagian besar bumi dilitupi salji.
3. **Binatang** – Binatang seperti mamot berbulu, badak, kuda, dan singa tinggal di kawasan tanah pamah yang sejuk.

4. **Tumbuhan** – Tumbuhan utama ialah rumput dan tumbuhan renek yang menjalar.
5. **Suhu** – Suhu dunia terlalu sejuk. Dunia dilitupi salji terutama di kawasan kutub dan Benua Eropah.
6. **Kehidupan manusia** – Terdapat manusia yang tinggal di kawasan tanah pamah yang sejuk.

2.5 Perubahan Zaman Air Batu Akhir

1. **Glasier** telah mengubah bentuk fizikal bumi. Air batu yang cair dari tanah tinggi dan gunung akan membawa batu dan tanah semasa menuruni tanah tinggi. Lebihan air yang dibawa akan melimpahi ke kawasan laut. Kesannya, berlaku **perubahan paras air laut** dengan kedalaman 100 meter.
2. Kecairan air batu membentuk **tasik air tawar** seperti Tasik Dayang Bunting di Malaysia dan Great Lakes di Kanada.
3. **Kepupusan binatang** yang hidup pada Zaman Pleistosen seperti mamot, sloth, dan harimau bertaring.
4. Manusia perlu menyesuaikan aktiviti harian dengan perubahan iklim. Mereka **berhijrah** dari Benua Afrika ke Benua Asia dan Benua Eropah.
5. Iklim bumi berubah daripada terlalu sejuk kepada **sederhana sejuk**. Kegiatan radiasi bumi yang berlaku daripada sinaran matahari menjadi penyebab utama **peningkatan suhu bumi**.
6. Kesan perubahan Zaman Air Batu Akhir di Asia Tenggara ialah **kenaikan paras air laut** di Pentas Sunda dan **pergerakan manusia** di sekitarnya.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

2.1 Dunia Kita

PBD *Formatif*

Buku Teks ms. 28 – 29

1. Gariskan jawapan yang betul. **TP 1**

SP 2.1.1

(a) Bumi pada hari ini telah melalui pelbagai perubahan yang memberikan kesan terhadap rupa bentuk (mental : fizikal), iklim, cuaca, hidupan dan kedalaman (daratan ; lautan).

(b) Kemajuan ilmu (sejarah : sains) dan teknologi membantu manusia untuk mengetahui sejarah yang berlaku kepada bumi sejak (jutaan : ratusan) tahun dahulu.

(c) Pengetahuan dalam bidang paleontologi, (kimia ; matematik), arkeologi, geologi, dan (agama : fizik) membantu ahli sains membuat penyelidikan tentang perubahan yang berlaku kepada bumi.

(d) Geologi berasal daripada dua perkataan (Arab : Greek), iaitu *geo* yang bermaksud bumi dan *logia* yang bermaksud sains. Oleh itu, geologi bermaksud bidang ilmu yang mengkaji (pembentukan : perubahan) bumi.

(e) Ahli sains menjangkakan bahawa usia bumi melebihi (1.5 : 4.6) bilion tahun dan telah mengalami banyak perubahan dari segi (iklim : lokasi) dan fizikal.

2. Namakan haiwan Zaman Air Batu berikut dengan betul. **TP 1**

SP 2.1.1

Bison occidentalis	*Harimau bertaring panjang*	*Wolly mammoth*	*Sloth*

TUTORIAL

Dunia Kita

(a) *Wolly mammoth*

(c) *Bison occidentalis*

(b) *Sloth*

(d) *Harimau bertaring panjang*

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

3. Lengkapkan rajah berikut tentang pembentukan fizikal bumi. *i-Think* **Peta Alir** **TP 1**

SP 2.1.1

650 juta tahun

(a) Tiada hidupan di bumi.

→

390 juta tahun

(b) Air laut masih tawar. Terdapat hidupan seperti ikan dan amfibia.

→

195 juta tahun

(c) Dipanggil Zaman Jurasik. Hidupan utama ialah dinosaur.

→

94 juta tahun

(d) Dinosaur pupus dan rupa bentuk benua mula kelihatan.

→

18,000 tahun

(e) Paras air laut meningkat. Anjing, kucing, badak sumbu dan kuda telah wujud.

→

Pada hari ini

(f) Bentuk fizikal bumi terdiri daripada daratan dan lautan.

4. Lengkapkan peta berikut yang menunjukkan kawasan benua dan lautan. **TP 2**

SP 2.1.1

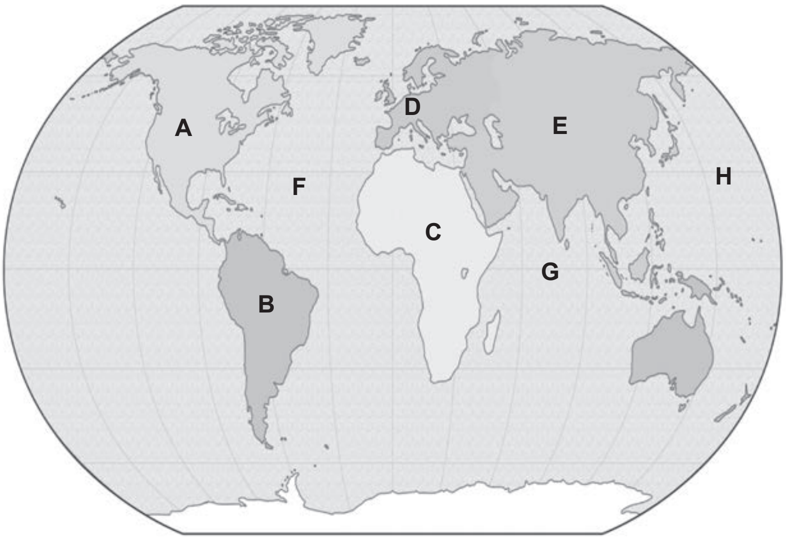

A	Benua Amerika Utara		**E**	Benua Asia
B	Benua Amerika Selatan		**F**	Lautan Atlantik
C	Benua Afrika		**G**	Lautan Hindi
D	Benua Eropah		**H**	Lautan Pasifik Utara

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

2.2 Zaman Air Batu

PBD Formatif

Buku Teks ms. 30 – 31

5. Lengkapkan petikan berikut tentang Zaman Air Batu. **TP 2**

SP 2.1.2

membeku	pergunungan	suhu bumi	tahap kedua
suhu panas	lapisan ais	pengglasieran	Kutub Selatan

Zaman Air Batu merupakan garis masa geologi yang menunjukkan (a) suhu bumi menurun pada tahap (b) membeku dalam jangka masa yang lama. Air batu tebal yang dikenali sebagai (c) lapisan ais menutupi Kutub Utara dan (d) Kutub Selatan. Lapisan ais ini menyebabkan kawasan air batu menjadi luas di kawasan kutub dan (e) pergunungan.

Pada akhir Zaman Air Batu, bumi mengalami proses (f) pengglasieran (kecairan air batu). Terdapat tiga tahap berlakunya glasier, iaitu tahap pertama (900 – 600 juta tahun dahulu), (g) tahap kedua (250 – 80,000 juta tahun dahulu) dan tahap ketiga (10,000 tahun dahulu). Zaman Air Batu berakhir apabila iklim dunia berubah kepada (h) suhu panas.

6. Gambar berikut berkaitan dengan Teori Milankovitch. **TP 2**

SP 2.1.2

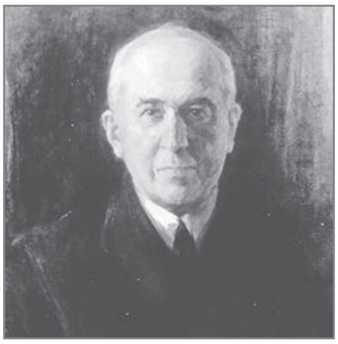

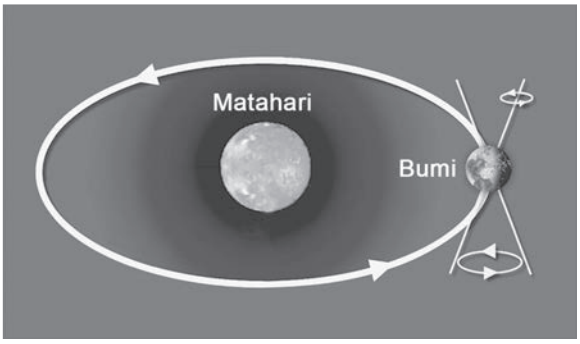

Soalan	Jawapan
(a) Namakan tokoh tersebut.	Milutin Milankovitch
(b) Jelaskan kesan pusingan bumi mengelilingi matahari.	Menyebabkan berlakunya pelbagai perkembangan dan perubahan pada Zaman Air Batu.
(c) Bagaimanakah berlakunya kecairan air batu?	Apabila bumi menghampiri matahari, suhu bumi menjadi panas dan menyebabkan berlakunya kecairan air batu.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

7. Lengkapkan ayat berikut tentang tahap Zaman Air Batu. MAHIR UASA TP 3

SP 2.1.2

(a) Zaman Miosen

- Berlaku 23 juta – 5 juta tahun dahulu.
- Gunung-ganang terbentuk secara fizikal.
- Wujud mamalia serta hidupan di laut dan di air.
- Suhu dunia panas dan kering.

(b) Zaman Pliosen

- Berlaku 5.3 juta – 2.6 juta tahun dahulu.
- Berlaku penyejukan global Zaman Miosen yang lebih panas.
- Penyejukan dan pengeringan alam sekitar global pada masa itu menyumbang kepada penyebaran padang rumput dan savana.
- Terbentuk jambatan darat Panama antara Amerika Utara dan Amerika Selatan yang mendorong penghijrahan tumbuhan dan haiwan ke habitat baharu.
- Terbentuk dataran tinggi di Colorado, Amerika Syarikat yang dikenali sebagai Grand Canyon.

(c) Zaman Pleistosen

- Berlaku 2.5 juta – 10,000 tahun dahulu.
- Berlaku glasier utama sebanyak 11 kali.
- Manusia telah mengetahui cara membuat api.
- Kebanyakan binatang ketika itu masih kekal hingga kini.
- Manusia telah sampai ke Australia melalui jalan darat dari Asia Tenggara (Pentas Sunda) sekitar 50,000 tahun dahulu.

(d) Zaman Holosen

- Berlaku 10,000 tahun dahulu hingga kini.
- Menunjukkan kemajuan dalam kehidupan manusia.
- Manusia mengetahui cara mendapatkan makanan melalui kegiatan pertanian.
- Roda dan tulisan kunieform dicipta kira-kira 5,500 tahun dahulu.
- Perkembangan tamadun manusia dalam bidang pendidikan, pentadbiran, keagamaan dan undang-undang.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

2.3 Garis Masa Zaman Air Batu

PBD Formatif

Buku Teks ms. 32 – 33

8. Nyatakan tahap Zaman Air Batu. **TP 1**

SP 2.1.3

(a) Zaman Miosen	23 – 5 juta
(b) Zaman Pliosen	5 – 2 juta
(c) Zaman Pleistosen	2.5 – 10,000
(d) Zaman Holosen	10,000 – Kini

9. Namakan hidupan berikut dengan betul. **TP 2**

SP 2.1.3

Stegosaurus | *Trilobite* | *Coiled Cephalopod* | *Diatryma*

Deinotherium | *Dipterus* | *Eurypterids* | *Hyracotherium*

(a) *Deinotherium*

(b) *Dipterus*

(c) *Trilobite*

(d) *Eurypterids*

(e) *Hyracotherium*

(f) *Stegosaurus*

(g) *Diatryma*

(h) *Coiled Cephalopod*

CETUS IDEA

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

2.4 Ciri-ciri Zaman Air Batu Akhir

PBD Formatif

Buku Teks ms. 34 – 35

10. Jelaskan ciri-ciri Zaman Air Batu Akhir berdasarkan aspek berikut. **TP 3**

SP 2.1.4

NOTA VISUAL

(a)	Suhu dunia terlalu sejuk. Dunia dilitupi salji terutama di kawasan kutub dan Benua Eropah.	Suhu
(b)	Permukaan air laut membeku. Paras air laut rendah. Pulau-pulau bersambung dengan tanah besar. Memudahkan manusia dan binatang bermigrasi.	Aras laut
(c)	Binatang seperti mamot berbulu, badak, kuda, dan singa tinggal di kawasan tanah pamah yang sejuk.	Binatang
(d)	Tumbuhan utama ialah rumput dan tumbuhan renek yang menjalar.	Tumbuhan
(e)	Terdapat manusia yang tinggal di kawasan tanah pamah yang sejuk dan hidup secara nomad dan memburu binatang.	Kehidupan manusia
(f)	Permukaan air laut membeku menyebabkan sebahagian besar bumi dilitupi salji.	Ciri fizikal bumi

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

2.5 Perubahan Zaman Air Batu

PBD Formatif

Buku Teks ms. 36 – 37

NOTA VISUAL PENDIDIKAN SIVIK 2

11. Tandakan (✓) pada jawapan yang betul. **TP 3**

SP 2.1.5

(a) Apakah bahan yang dibawa oleh air batu yang cair dari kawasan gunung semasa menuruni tanah tinggi?

Batu dan tanah	✓	Kayu dan pasir	

(b) Nyatakan kesan penting perubahan Zaman Air Batu.

Perubahan fizikal manusia		Perubahan rupa bentuk fizikal bumi	✓

(c) Namakan tasik air tawar yang terbentuk kesan daripada kecairan air batu.

Tasik Kenyir		Tasik Dayang Bunting	✓

(d) Apakah binatang yang pupus pada Zaman Air Batu Akhir?

Sloth dan mamot	✓	Badak dan gajah	

12. Gariskan jawapan yang betul. **TP 4**

SP 2.1.4

(a) Zaman Air Batu Akhir juga dikenali sebagai Zaman (Holosen ; Pliosen).

(b) Perubahan (masa : iklim) telah memberikan kesan besar terhadap kehidupan manusia kerana perlu menyesuaikan aktiviti harian dengan perubahan iklim.

(c) Manusia berhijrah dari Benua (Amerika : Afrika) ke Benua Asia dan Benua Eropah.

(d) Penghijrahan tersebut disebabkan suhu di Benua Asia dan Benua Eropah tidak lagi terlalu (sejuk : panas).

(e) Kegiatan radiasi bumi yang berlaku daripada sinaran (bulan : matahari) menjadi penyebab utama peningkatan suhu bumi.

(f) Pengetahuan tentang iklim masa lalu terutamanya pada Zaman Air Batu membantu manusia menangani (perubahan : perbezaan) iklim dan berusaha mengekalkan kelestarian alam sekitar.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

2.6 Kesan Perubahan Zaman Air Batu di Asia Tenggara

PBD Formatif

Buku Teks ms. 38 – 39

13. Lengkapkan ayat di bawah dengan jawapan yang betul. **TP 3**

SP 2.1.6

Selat Melaka	*stegodon*	fizikal	daratan
Zaman Holosen	bahasa Melayu	Pentas Sunda	persamaan

(a) Sebelum 10,000 tahun dahulu, Asia Tenggara merupakan kawasan tanah luas terbentang yang menghubungkan kawasan daratan dengan kepulauan.

(b) Gugusan tanah luas terbentang itu dikenali sebagai Pentas Sunda yang menjadi tunjang kebenuaan di Asia Tenggara.

(c) Keadaan tersebut menyebabkan negara-negara di Asia Tenggara memiliki ciri-ciri fizikal dan hidupan yang hampir sama.

(d) Manusia di Asia Tenggara mempunyai persamaan dari segi kepercayaan, asal usul keturunan, bahasa, dan budaya.

(e) Contohnya, bahasa Melayu digunakan oleh penduduk di Malaysia, Indonesia, selatan Thailand, dan selatan Filipina.

(f) Kecairan air batu pada peringkat akhir Zaman Holosen menyebabkan terbentuknya sungai dan tasik di Asia Tenggara.

(g) Aliran sungai yang mengalir telah menenggelamkan kawasan tanah rendah di sepanjang tepi pantai dan membentuk Selat Melaka, Teluk Siam, dan Laut Jawa.

(h) Perubahan pada Zaman Air Batu Akhir telah memberi kesan kepada bentuk fizikal dan hidupan di Asia Tenggara seperti kepupusan haiwan bersaiz besar seperti pachycrocuta dan *stegodon*.

14. Lakukan aktiviti berikut.

SP 2.1.6

Aktiviti PAK-21 — Perbincangan **TP 6**

(a) Bahagikan kelas kepada beberapa kumpulan kecil.

(b) Setiap kumpulan akan memilih kad mengandungi topik / isu yang diletakkan di atas meja untuk perbincangan kumpulan secara lisan atau bertulis:

(c) Antara isu perbincangan seperti:
- (i) Pencemaran air
- (ii) Pencemaran laut
- (iii) Pencemaran udara
- (iv) Pencemaran bunyi

(d) Setiap kumpulan akan membuat kajian dengan mendapatkan maklumat daripada surat khabar, ensiklopedia, atau Internet tentang maksud, punca, kesan, dan langkah mengatasi.

(e) Hasil dapatan dipersembahkan secara bertulis atau dibentangkan di hadapan kelas.

KBAT EKSTRA

KUIZ GAMIFIKASI

Bab 2

PRAKTIS REFLEKSI

Bab 2

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

PRAKTIS UASA 2

PBD Sumatif

ePraktis Ekstra

BAHAGIAN A

1. Apakah bidang ilmu yang mengkaji pembentukan bumi?
Buku Teks ms. 26
A Biologi
B Geologi
C Matematik
D Falsafah
Aras S Mengingat

2. Senarai berikut merujuk kepada pembentukan fizikal bumi.
Buku Teks ms. 28

- Bumi 390 juta tahun dahulu
- Air laut masih tawar

Apakah hidupan yang wujud pada zaman tersebut?
A Ikan
B Mamot
C Dinosaur
D Badak sumbu
Aras S Mengingat

3. Antara berikut, yang manakah merupakan lautan?
Buku Teks ms. 29
A Asia
B Afrika
C Eropah
D Atlantik
Aras S Mengingat

4. Gambar berikut menunjukkan Grand Canyon di Colorado, Amerika Syarikat.
Buku Teks ms. 30

Dataran tinggi tersebut dipercayai wujud pada zaman
A Miosen
B Holosen
C Pliosen
D Pleistosen
Aras S Menganalisis

5. Senarai berikut merujuk kepada Zaman Air Batu.
Buku Teks ms. 31

- Zaman yang bermula sejak 10,000 tahun dahulu hingga kini.
- Berlaku kemajuan dalam kehidupan manusia.

Apakah kemajuan yang dicapai pada zaman tersebut?
I Menjalankan aktiviti pertanian
II Mengetahui cara membuat api
III Menggunakan peralatan logam
IV Mencipta roda dan tulisan kuneiform
A I dan II
B I dan IV
C II dan III
D III dan IV
Aras T Menilai

6. Gambar berikut menunjukkan binatang Zaman Air Batu.
Buku Teks ms. 32

Apakah binatang tersebut?
A *Sloth*
B *Dipterus*
C *Trilobite*
D *Eurypterids*
Aras S Mengingat

7. Bagaimanakah kehidupan manusia pada Zaman Air Batu Akhir?
Buku Teks ms. 34
I Memburu binatang
II Hidup secara nomad
III Tinggal di pesisir sungai
IV Menternak dan bercucuk tanam
A I dan II
B I dan IV
C II dan III
D III dan IV
Aras S Menganalisis

8. Kecairan air batu menyebabkan kawasan tanah rendah ditenggelami oleh air dan membentuk
Buku Teks ms. 36
A tasik
B benua
C lautan
D dataran
Aras R Memahami

9. Apakah kesan perubahan iklim kepada kehidupan manusia?
Buku Teks ms. 37
I Kekal menetap
II Tinggal di tanah tinggi
III Berhijrah ke tempat baharu
IV Menyesuaikan dengan aktiviti harian
A I dan II
B I dan IV
C II dan III
D III dan IV
Aras T Menilai

10. Apakah ciri istimewa manusia yang tinggal di rantau Asia Tenggara?
Buku Teks ms. 38
A Berbeza budaya
B Berasal dari Benua Eropah
C Berkongsi bahasa yang sama
D Berubah menjadi masyarakat baharu
Aras S Menganalisis

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

PBD Sumatif

BAHAGIAN B

1. Maklumat berikut tentang dunia.

Buku Teks ms. 26 - 28

> Dunia merupakan bumi tempat tinggal kita dan tempat tinggal berjuta-juta hidupan yang lain. Bumi telah melalui pelbagai perubahan yang memberikan kesan terhadap rupa bentuk fizikal, iklim, cuaca, hidupan yang ada dan kedalaman lautan.

(a) Nyatakan bidang yang membantu kita membuat penyelidikan tentang perubahan yang berlaku kepada bumi.

(i) Kimia / arkeologi

(ii) Geologi / fizik / paleontologi

Aras S Mengingat [2 *markah*]

(b) Terangkan keadaan fizikal bumi pada tahun berikut:

(i) 650 juta tahun dahulu

Tiada kehidupan.

Aras S Memahami [2 *markah*]

(ii) 390 juta tahun dahulu

Air laut masih tawar. Wujud hidupan seperti ikan dan amfibia.

Aras S Memahami [2 *markah*]

(c) Apakah tujuan kita mempelajari tentang Zaman Air Batu?

(i) Mengetahui sejarah bumi.

(ii) Membantu manusia menghadapi cabaran pada masa depan.

(iii) Bersyukur dengan keunikan bumi.

(iv) Menjaga bumi daripada pencemaran dan kemusnahan.

Aras T Menilai [4 *markah*]

KLU SOALAN

Perubahan suhu yang meningkat pada Zaman Air Batu Akhir memberikan kesan terhadap bentuk fizikal dan hidupan di bumi.

2. Gambar berikut menunjukkan kecairan air batu yang dipanggil pengglasieran. Glasier telah mengubah wajah dan bentuk fizikal bumi.

Buku Teks ms. 36 - 37

(a) Apakah kesan perubahan Zaman Air Batu Akhir?

(i) Perubahan rupa bentuk fizikal bumi.

(ii) Kepupusan binatang yang hidup pada Zaman Pleistosen.

Aras S Memahami [2 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

PBD Sumatif

(b) Senaraikan **empat** aktiviti manusia yang menyebabkan suhu dunia semakin meningkat.

(i) Pembakaran terbuka.

(ii) Kegiatan perindustrian.

(iii) Penebangan hutan secara haram.

(iv) Pembakaran minyak daripada enjin kenderaan.

Aras S Mencipta [4 *markah*]

(c) Cadangkan **empat** tindakan yang menunjukkan sikap sayang akan alam sekitar.

(i) Mengamalkan kitar semula.

(ii) Mengurangkan penggunaan beg plastik.

(iii) Menggunakan air dan elektrik secara berhemah.

(iv) Tidak membuang sampah merata-rata.

Aras T Mencipta [4 *markah*]

BAHAGIAN C

KLU SOALAN

Zaman Air Batu Akhir mempunyai ciri-ciri khusus yang membezakannya dengan zaman-zaman lain. Perkembangan yang berlaku pada Zaman Air Batu Akhir memberikan kesan di Asia Tenggara, iaitu kenaikan paras air laut di Pentas Sunda dan pergerakan manusia di sekitarnya.

1. Buku Teks ms. 34 - 55

(a) Terangkan perubahan yang berlaku pada Zaman Air Batu Akhir berdasarkan aspek berikut:

(i) Suhu — Aras S Memahami [3 *markah*]

(ii) Aras laut — Aras S Memahami [3 *markah*]

Buku Teks ms. 38 - 39

(b) Gambar berikut menunjukkan Pentas Sunda dan perubahan peta Asia Tenggara.

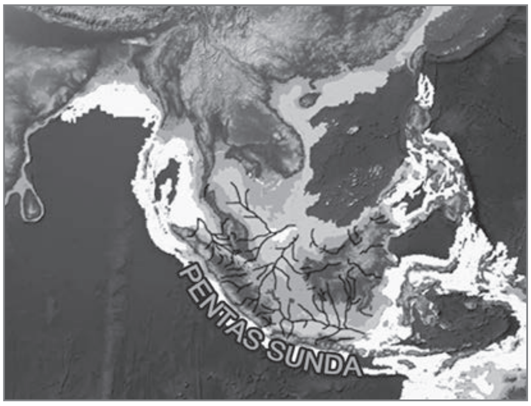

Rupa bentuk Asia Tenggara sebelum Zaman Holosen

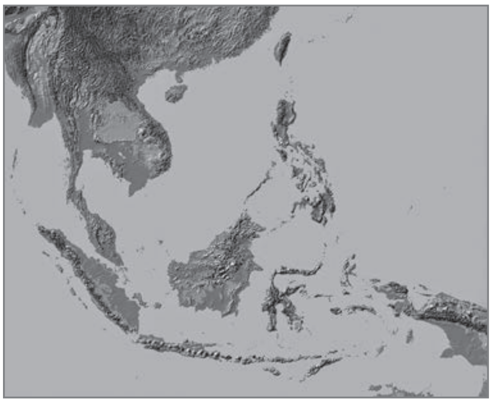

Rupa bentuk Asia Tenggara pada hari ini

Terangkan perubahan rupa bentuk Asia Tenggara. — Aras S Menganalisis [8 *markah*]

(c) Jelaskan tindakan yang boleh diambil untuk mengatasi masalah pencemaran sungai.

Aras T Mencipta [6 *markah*]

BAB 3 Zaman Prasejarah

Nota Xpress

3.1 Maksud Zaman Prasejarah

1. Zaman Prasejarah ialah zaman **manusia belum mengetahui dan mengenal tulisan**.
2. Tempoh masa Zaman Prasejarah:

Zaman Paleolitik	2.5 juta – 8,000 SM
Zaman Mesolitik	12,000 – 4,000 SM
Zaman Neolitik	10,000 – 2,000 SM
Zaman Logam	3,500 SM – 500 M

3.2 Lokasi Zaman Prasejarah di Asia Tenggara

1. **Ban Chiang, Thailand** merupakan tapak Zaman Neolitik dan Zaman Logam. Manusia Prasejarah menjalankan kegiatan menternak binatang, pertanian, pembuatan logam, tekstil, dan tembikar.
2. **Lenggong, Malaysia** membuktikan kehidupan manusia merentas Zaman Paleolitik, Hoabinhian, dan Neolitik.

3. **Gua Liang Bua, Pulau Flores di Indonesia** membuktikan kehidupan manusia Zaman Paleolitik hingga Zaman Logam. Penemuan fosil dinamakan *Flores Man* (*Home Floresiensis*).
4. **Gua Padah-lin** membuktikan kehidupan manusia Zaman Prasejarah di Myanmar.
5. **Sa Hyun, Vietnam** menjalankan aktiviti pembuatan tembikar.
6. **Gua Tabon, Filipina** menemui rangka manusia berusia antara 22,000 – 24,000 SM.

3.3 Kesinambungan Sumbangan Zaman Prasejarah kepada Kemajuan Kehidupan Manusia

1. **Aktiviti pertanian**
   (a) Kegiatan pertanian mula dijalankan pada Zaman Neolitik.
   (b) Tanaman yang ditanam ialah padi, gandum, dan barli.
2. **Memburu binatang**

   (a) Pada Zaman Prasejarah, manusia memburu binatang menggunakan senjata yang diperbuat daripada batu, kayu, tulang, gangsa, dan besi.

   (b) Manusia masa kini menggunakan sumpit, tombak, anak panah, dan senapang.
3. **Menternak binatang**
   (a) Manusia menternak binatang sejak Zaman Neolitik untuk membolehkan mereka mendapat sumber makanan berterusan.
   (b) Kini, penternakan dijalankan secara besar-besaran untuk menampung keperluan daging dan tenusu.
4. **Peralatan**
   (a) Manusia Zaman Batu menggunakan peralatan daripada batu, kayu, dan tulang dalam kehidupan mereka.
   (b) Peralatan gangsa dan besi dicipta apabila mereka mengetahui tentang campuran logam, acuan, dan suhu pembakaran.
5. **Tembikar**
   (a) Manusia Prasejarah menghasilkan tembikar untuk dijadikan bekas makanan, peralatan memasak, dan upacara ritual.
   (b) Pembuatan tembikar masih kekal hingga kini. Contohnya, industri labu sayong di Kuala Kangsar, Perak.
6. **Monumen dan seni bina**
   (a) Manusia Zaman Neolitik membina monumen untuk pelbagai tujuan.
   (b) Sebahagian binaan tersebut masih kekal sebagai warisan sejarah untuk diwarisi oleh generasi akan datang.
7. **Ideofak**
   (a) Manusia Zaman Prasejarah mengebumikan mayat dengan pelbagai peralatan dan bahan makanan.
   (b) Manusia masa kini masih mengamalkan penghormatan terhadap mayat mengikut kepercayaan dan agama masing-masing.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

3.1 Maksud Zaman Prasejarah

PBD Formatif

Buku Teks ms. 46 – 47

1. Padankan zaman dengan ciri yang betul. **TP 1**

SP 3.1.1

(a)	Zaman Batu	Menunjukkan tahap perkembangan teknologi dan corak kehidupan yang lebih baik.
(b)	Zaman Prasejarah	Merupakan zaman sebelum manusia mengetahui dan mengenal tulisan.
(c)	Zaman Paleolitik	Merujuk kepada penggunaan teknologi batu dalam kehidupan harian manusia pada zaman tersebut.
(d)	Zaman Mesolitik	Memperlihatkan cara hidup semakin berkembang dan tahu memburu dan menangkap ikan.
(e)	Zaman Neolitik	Dianggap sebagai zaman yang serba mencabar kerana manusia menggunakan teknologi serba ringkas.

2. Lengkapkan jadual berikut tentang Zaman Batu. **TP 2**

SP 3.1.1

	Zaman	Ciri-ciri
(a)	**Zaman Paleolitik**	• Dianggap sebagai zaman yang serba mencabar. • Menggunakan teknologi batu yang serba ringkas. • Menggunakan peralatan daripada batu dan tulang binatang.
(b)	**Zaman Mesolitik**	• Cara hidup semakin berkembang. • Cuaca pada zaman ini tidak terlalu sejuk. • Manusia memburu binatang dan menangkap ikan.
(c)	**Zaman Neolitik**	• Corak kehidupan manusia semakin baik. • Tahap perkembangan teknologi semakin berkembang. • Wujud kawasan petempatan yang menjalankan kegiatan bercucuk tanam, membuat tembikar dan menternak binatang.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

3. Tandakan (✓) pada pernyataan yang betul dan (✗) pada pernyataan yang salah. **TP 2**

SP 3.1.1

(a) Pada Zaman Logam, manusia melakukan inovasi logam besi dan emas dalam peralatan mereka. ✗

(b) Manusia Zaman Logam telah melakukan aktiviti pelayaran dan berjaya meneroka lautan. ✓

(c) Mereka turut menjalankan aktiviti pertukaran barangan dan peralatan berasaskan plastik. ✗

(d) Antara peralatan besi yang digunakan oleh manusia Zaman Logam ialah kapak, tulang mawas, pisau bersoket, beliung dan mata lembing. ✓

(e) Peralatan yang dicipta oleh manusia Zaman Logam digunakan untuk memburu, bertani dan memudahkan aktiviti harian mereka. ✓

4. Lengkapkan garis masa berikut. **TP 2**

SP 3.1.1

(a)	Zaman Paleolitik	2.5 juta tahun – 8,000 SM
(b)	Zaman Mesolitik	12,000 – 4,000 SM
(c)	Zaman Neolitik	10,000 – 2,000 SM
(d)	Zaman Logam	3,500 SM – 500 M

5. Jawab soalan berikut dengan tepat dan ringkas. **MAHIR UASA** **TP 4**

SP 3.1.1

KBAT Mengaplikasi

(a) Mengapakah corak kehidupan pada Zaman Neolitik lebih baik berbanding zaman sebelumnya?

Wujud kawasan petempatan yang mengamalkan aktiviti bercucuk tanam, membuat tembikar dan menternak binatang.

KBAT Menilai

(b) Apakah tujuan kita mempelajari Zaman Prasejarah?

Membolehkan kita mengetahui sejarah dan perkembangan tamadun manusia dan mencontohi nilai kreatif dan inovatif manusia Zaman Prasejarah.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

3.2 Lokasi Zaman Prasejarah di Dunia

PBD Formatif

Buku Teks ms. 48 – 51

6. Namakan lokasi Zaman Prasejarah di dunia. *i-Think* **Peta Buih** **TP 2**

SP 3.1.2

CETUS IDEA

Lokasi Zaman Prasejarah di Dunia

- Britain — (a) Stonehenge
- India — (b) Bhimbetka
- China — (c) Zhoukoudian
- Turki — (d) Gobekli Tepe
- Sepanyol — (e) Altamira
- Perancis — (f) Gua Chauvet

7. Berdasarkan maklumat berikut, namakan lokasi Zaman Prasejarah di dunia dengan betul. **TP 2**

SP 3.1.2

Gua Chauvet | Bhimbetka | Zhoukoudian | Gobekli Tepe | Stonehenge | Altamira

	Maklumat	Lokasi
(a)	Didiami oleh manusia pada 12,000 SM di Turki. Binaan batu dikaitkan dengan upacara ritual.	Gobekli Tepe
(b)	Bukti lukisan di dalam gua yang terletak di Sepanyol membuktikan kewujudan manusia Zaman Mesolitik.	Altamira
(c)	Terletak di Perancis dan didiami oleh manusia antara 30,000 SM – 27,000 SM.	Gua Chauvet
(d)	Lokasi yang membuktikan wujud kehidupan manusia Zaman Prasejarah di India.	Bhimbetka
(e)	Lokasi ini ditemukan rangka manusia yang dipanggil *Peking Man*.	Zhoukoudian
(f)	Terletak di Britain dan dikaitkan dengan tempat mengkaji bintang dan menjalankan upacara ritual.	Stonehenge

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

8. Nyatakan lokasi Zaman Prasejarah di Asia Tenggara dengan betul. **TP 2**

SP 3.1.2

Sa Hyun | Ban Chiang | Gua Liang Bua
Lenggong | Gua Padah-lin | Gua Tabon

	Negara	Lokasi
(a)	Filipina	Gua Tabon
(b)	Myanmar	Gua Padah-lin
(c)	Malaysia	Lenggong
(d)	Thailand	Ban Chiang
(e)	Vietnam	Sa Hyun
(f)	Indonesia	Gua Liang Bua

9. Lengkapkan maklumat berikut. Kemudian, namakan lokasi Zaman Prasejarah tersebut. **TP 4**

SP 3.1.2

Lokasi	Maklumat
 (a) Lenggong	• Membuktikan kehidupan manusia merentas Zaman Paleolitik, Hoabinhian dan Neolitik. • Rangka *Perak Man* berusia 11,000 – 10,000 SM menjadi bukti kehidupan manusia Zaman Prasejarah di Malaysia.
 (b) Sa Hyun	• Berusia antara 1,000 SM – 200 Masihi. • Pembuatan tembikar merupakan aktiviti utama. • Membuktikan kehidupan manusia pada Zaman Besi di Vietnam.
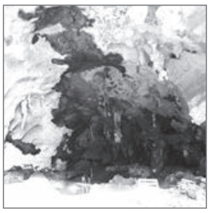 (c) Gua Tabon	• Penemuan rangka manusia berusia antara 22,000 – 24,000 SM. • Tapak Zaman Prasejarah di Filipina dianggarkan berusia 47,000 SM.
 (d) Ban Chiang	• Tapak Zaman Neolitik dan Zaman Logam berusia 3,600 – 500 SM di Thailand. • Menjalankan kegiatan menternak binatang, aktiviti pertanian, pembuatan logam, tekstil dan tembikar tanah.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

3.3 Ciri-ciri Kehidupan Manusia Zaman Prasejarah

PBD Formatif

Buku Teks ms. 52 – 59

ePP+ NOTA VISUAL

10. Lengkapkan jadual bagi membandingkan kehidupan masyarakat Zaman Prasejarah dari aspek berikut. **TP 3**

SP 3.1.3

	Ciri-ciri	Zaman Paleolitik	Zaman Neolitik
(a)	Tempat kediaman	Di dalam gua, lubang bawah tanah dan di bawah pokok.	Tinggal secara menetap di lembah sungai dan di pesisiran pantai.
(b)	Peralatan	Peralatan daripada batu, kayu dan tulang haiwan. Dalam bentuk sedia ada, ringkas dan kasar pembuatannya.	Peralatan lebih kemas dan halus. Mencipta pelbagai peralatan seperti alat menggali dan roda.
(c)	Pengumpulan makanan	Merupakan aktiviti paling utama untuk mendapatkan makanan selain memburu binatang. Mengumpul buah-buahan, cendawan, bijiran dan pucuk tumbuhan yang tumbuh liar di dalam hutan.	Perkembangan aktiviti pertanian dan penternakan menyebabkan aktiviti mengumpulkan makanan semakin berkurangan disebabkan sumber bekalan makanan dipenuhi dan mencukupi.

11. Lengkapkan kehidupan masyarakat Zaman Prasejarah berikut. **TP 3**

SP 3.1.3

TUTORIAL

Ciri-ciri Kehidupan Manusia Zaman Prasejarah

Zaman Paleolitik

Zaman Logam

Aspek kehidupan

(a) **Kegiatan ekonomi**

Zaman Paleolitik	Zaman Logam
Memburu binatang hidup secara nomad, bersifat sara diri dan bergantung penuh kepada sumber alam semula jadi.	Menjalankan aktiviti pertanian, penternakan, perdagangan secara tukar barang, pertukangan dan pembuatan.

(b) **Kesenian dan kebudayaan**

Zaman Paleolitik	Zaman Logam
Menghasilkan lukisan gua yang bersifat realisme.	Mementingkan nilai estetika seperti gendang gangsa yang mempunyai hiasan menarik.

(c) **Kepercayaan**

Zaman Paleolitik	Zaman Logam
Animisme dan kepercayaan alam semula jadi.	Penyembahan terhadap kuasa alam dan binaan khusus untuk menjalankan upacara ritual.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

12. Nyatakan Zaman Prasejarah yang betul berdasarkan ciri-ciri berikut. **TP 4**

SP 3.1.3

	Ciri-ciri	Zaman Prasejarah
(a)	Sistem barter dan pengkhususan pekerjaan bermula.	Zaman Neolitik
(b)	Hidup dalam kelompok kecil dalam keadaan nomad.	Zaman Paleolitik
(c)	Kepercayaan kehidupan selepas mati dan mayat diurus dengan sempurna.	Zaman Neolitik
(d)	Menggunakan panah semasa memburu binatang dan perangkap untuk menangkap ikan.	Zaman Mesolitik
(e)	Peralatan diperbuat daripada tembaga, gangsa dan besi.	Zaman Logam
(f)	Manusia bergantung pada sumber alam semula jadi dan kegiatan ekonomi bersifat sara diri.	Zaman Paleolitik
(g)	Aktiviti pengumpulan makanan hampir tidak dilakukan lagi kerana bekalan makanan mencukupi.	Zaman Logam
(h)	Percaya kepada kuasa alam semula jadi seperti kilat, angin, hujan dan matahari.	Zaman Paleolitik
(i)	Pola geometri yang dikenali sebagai simbolisme menghiasi permukaan tembikar.	Zaman Neolitik
(j)	Binaan khusus dibina untuk upacara ritual dan penyembahan terhadap kuasa alam semakin jelas.	Zaman Logam

13. Jawab soalan-soalan di bawah dengan tepat dan ringkas. **MAHIR UASA** **TP 4**

SP 3.1.3

(a) Mengapakah penting bagi manusia Zaman Prasejarah menyesuaikan diri dengan alam sekeliling mereka?

KBAT Menilai

Alam sekeliling membekalkan sumber makanan untuk mereka meneruskan kehidupan.

(b) Bagaimanakah manusia Zaman Prasejarah menyesuaikan kehidupan dengan alam sekeliling?

KBAT Menganalisis

Mereka tinggal di dalam gua dan lubang bawah tanah yang selamat daripada ancaman binatang liar dan cuaca buruk. Mereka hidup berpindah-randah untuk mencari makanan dan mengumpulkan hasil hutan selain berburu.

(c) Manusia Zaman Prasejarah menghasilkan lukisan gua. Apakah fungsi lukisan tersebut?

KBAT Menganalisis

Menggambarkan kehidupan harian mereka seperti aktiviti berburu dan amalan ritual.

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

3.4 Kesinambungan Sumbangan Zaman Prasejarah kepada Kemajuan Kehidupan Manusia

PBD Formatif

Buku Teks ms. 60 – 63

14. Terangkan perbezaan kehidupan manusia Zaman Prasejarah dengan masa kini. **TP 4**

SP 3.1.4

(a) Pertanian sara diri → Pertanian komersial

(b) Membekalkan sumber makanan berterusan → Secara komersial untuk memenuhi keperluan daging dan tenusu

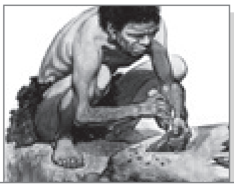

(c) Peralatan daripada batu, kayu dan tulang haiwan → Menggunakan mesin dan jentera

(d) Menjadi bekas makanan dan peralatan untuk memasak → Menjadi perhiasan dan kraf tangan

(e) Tempat menjalankan upacara ritual dan penyembahan → Mercu tanda dan menara telekomunikasi

3.5 Zaman Prasejarah di Malaysia

PBD Formatif

Buku Teks ms. 64 – 69

15. Berdasarkan Zaman Prasejarah berikut, namakan **dua** tapak Zaman Prasejarah di Malaysia. TP 3

SP 3.1.5

(a) **Zaman Paleolitik** → (i) Tingkayu (ii) Gua Niah

(b) **Zaman Mesolitik** → (i) Gua Madai (ii) Jenderam Hilir

(c) **Zaman Neolitik** → (i) Gua Kecil (ii) Gua Tapadong

(d) **Zaman Logam** → (i) Sungai Tembeling (ii) Lembah Bernam

16. Namakan lokasi penemuan Zaman Prasejarah berikut. TP 3

SP 3.1.5

Gua Niah | Lembah Bernam | Pengkalan Kempas | Gua Gunung Runtuh | Kota Tampan | Muar, Johor

(a) Kota Tampan

(b) Gua Niah

(c) Muar, Johor

(d) Gua Gunung Runtuh

(e) Lembah Bernam

(f) Pengkalan Kempas

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

17. Lakukan aktiviti berikut.

SP 3.1.5

Aktiviti PAK-21 **Peta Pemikiran** TP 4

(a) Bahagikan kelas kepada empat kumpulan kecil.

(b) Setiap kumpulan akan memilih Zaman Prasejarah di Malaysia seperti berikut:
  (i) Zaman Paleolitik
  (ii) Zaman Mesolitik
  (iii) Zaman Neolitik
  (vi) Zaman Logam

(c) Setiap kumpulan perlu membuat kajian dengan mendapatkan maklumat daripada buku teks, jurnal, ensiklopedia atau Internet tentang ciri-ciri kehidupan manusia Zaman Prasejarah tersebut.

(d) Hasil dapatan dipersembahkan dengan gambar foto dan penerangan yang menarik dalam bentuk peta pemikiran.

(e) Hasil kerja setiap kumpulan ditampal di dinding untuk dilihat oleh ahli kumpulan lain.

(f) Ahli kumpulan akan bergerak untuk melihat, menganalisis dan memberikan komen hasil kerja kumpulan lain.

18. Tandakan (✓) pada jawapan yang betul. TP 4

SP 3.1.5

(a) Penemuan di Kota Tampan, Perak dan Tingkayu, Sabah menunjukkan kewujudan bengkel membuat peralatan

batu	✓	kayu		logam		plastik	

(b) Bukti ketara kewujudan manusia Zaman Prasejarah di Malaysia ialah penemuan ukiran dan lukisan

sungai		bukit		gua	✓	batu	

(c) Ukiran batu banyak ditemukan di Sabah, Sarawak dan Pengkalan Kempas di Negeri Sembilan yang mempunyai kaitan dengan budaya

asli		megalit	✓	realisme		animisme	

(d) Bukti tinggalan masyarakat Zaman Prasejarah di Malaysia juga ditemukan di beberapa tapak perkuburan melalui penemuan

ekofak	✓	artifak		manuskrip		manik	

(e) Pisau Tembeling yang ditemukan di Hulu Tembeling, Pahang dikaitkan dengan aktiviti penanaman

teh		barli		cendawan		padi	✓

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

19. Pilih nilai murni manusia Zaman Prasejarah yang perlu dicontohi oleh warganegara Malaysia demi menjamin kemajuan negara.

SP 3.1.5

TP 5

Gigih	Kreatif	Berdikari	Inovatif
Perkauman	Kedekut	Sombong	Bijaksana
Bekerjasama	Berdendam	Bersatu hati	Tidak berputus asa

i-Think **Peta Buih**

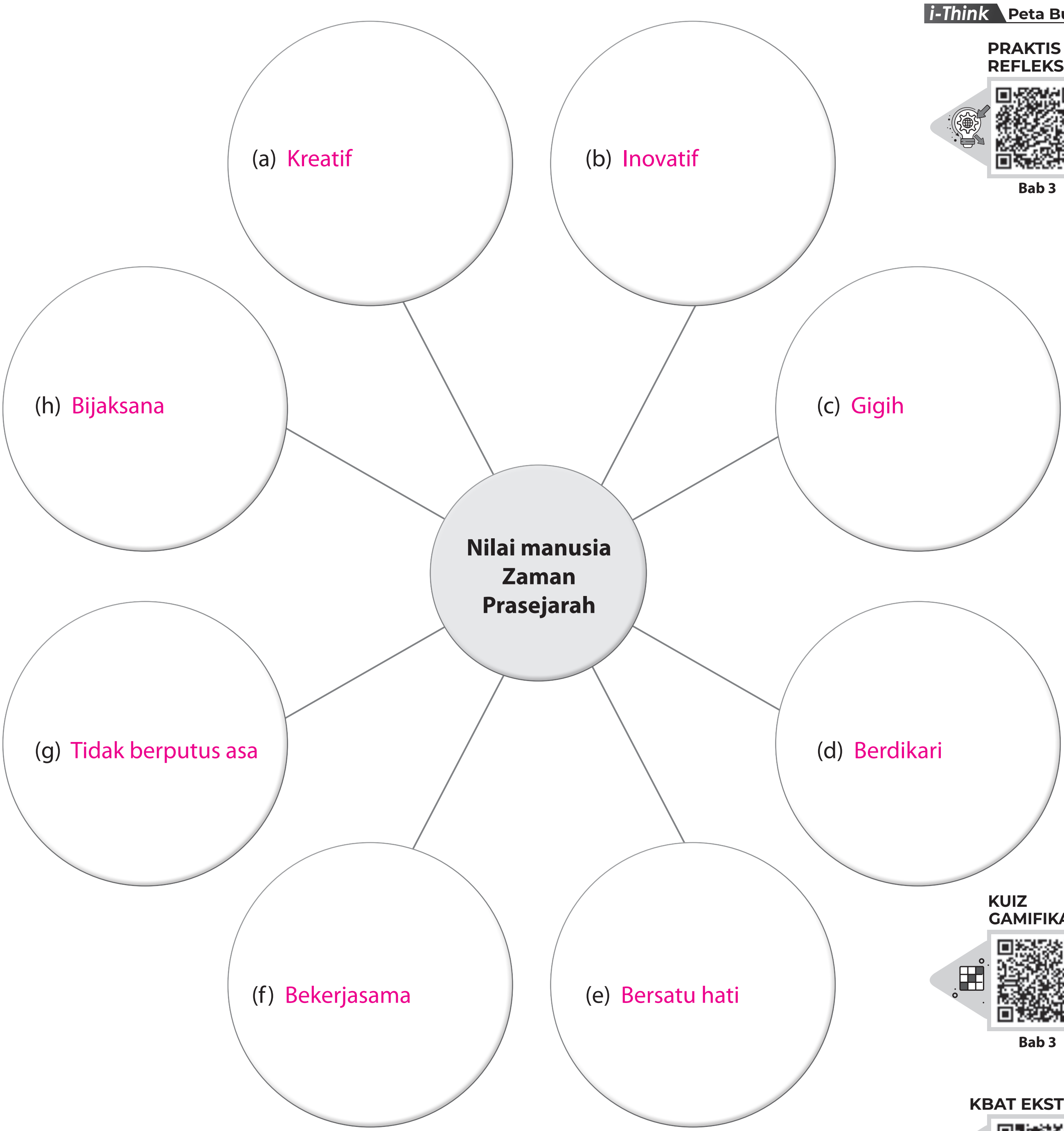

PRAKTIS REFLEKSI
Bab 3

KUIZ GAMIFIKASI
Bab 3

KBAT EKSTRA

Tahap Penguasaan Bab 3	TP 1		TP 2		TP 3		TP 4		TP 5		TP 6	

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

PBD Sumatif

BAHAGIAN A

1. Buku Teks ms. 46
Apakah Zaman Prasejarah yang boleh dikaitkan dengan maklumat berikut?

> Dikenali sebagai Zaman Batu Lama. Zaman yang serba mencabar kerana manusia perlu meneruskan hidup dengan teknologi serba ringkas.

A Zaman Logam
B Zaman Neolitik
C Zaman Mesolitik
D Zaman Paleolitik

Aras R Memahami

2. Buku Teks ms. 49
Gambar berikut menunjukkan lokasi Zaman Prasejarah di Turki.

Apakah lokasi tersebut?
A Stonehenge
B Altamira
C Gobekli Tepe
D Zhoukoudian

Aras S Mengingat

3. Buku Teks ms. 50
Pilih pasangan yang **betul**.

	Lokasi Zaman Prasejarah	Negara
A	Lenggong	Myanmar
B	Ban Chiang	Thailand
C	Gua Padah–lin	Indonesia
D	Gua Liang Bua	Thailand

Aras R Mengingat

4. Buku Teks ms. 52
Apakah persamaan tempat kediaman bagi manusia Zaman Paleolitik dan Zaman Mesolitik?
I Gua
II Tanah tinggi
III Lembah sungai
IV Lubang bawah tanah

A I dan II
B I dan IV
C II dan III
D III dan IV

Aras S Memahami

5. Buku Teks ms. 55
Apakah kegiatan ekonomi masyarakat Zaman Logam?
I Menangkap ikan
II Mengutip hasil laut
III Menternak binatang
IV Menjalankan pertanian

A I dan II
B I dan IV
C II dan III
D III dan IV

Aras R Mengingat

6. Buku Teks ms. 58
Gambar berikut menunjukkan tembikar pada Zaman Neolitik.

Apakah pola yang menghiasi tembikar tersebut?
A Abstrak
B Megalit
C Ideofak
D Geometri

Aras R Memahami

7. Buku Teks ms. 66
Apakah penemuan yang mungkin Dr. Ahmad peroleh jika menjalankan ekskavasi di Kota Tampan, Perak?
A Gelang
B Kapak gangsa
C Peralatan batu
D Mata wang emas

Aras S Mengaplikasi

8. Buku Teks ms. 67
Apakah penemuan yang dijumpai di Gua Niah, Sarawak?
A Mikrolit
B Lukisan gua
C Loceng gangsa
D Pisau Tembeling

Aras R Mengingat

9. Buku Teks ms. 69
Pilih pasangan yang **betul**.

	Jenis pengebumian	Lokasi penemuan
A	Pengebumian melentur	Gua Cha, Kelantan
B	Pengebumian tempayan	Kota Tampan, Perak
C	Pengebumian perahu	Pantai Timur, Sabah
D	Kubur kepingan batu	Lembah Bernam, Selangor

Aras S Mengingat

10. Buku Teks ms. 69
Mengapakah kita perlu mengkaji kehidupan masyarakat Zaman Prasejarah?
I Mengumpulkan artifak sejarah
II Mempelajari teknologi zaman purba
III Memahami perkembangan tamadun manusia
IV Mencontohi kegigihan dan semangat berusaha

A I dan II
B I dan IV
C II dan III
D III dan IV

Aras T Menilai

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

PBD Sumatif

BAHAGIAN B

1. Gambar berikut menunjukkan manusia Zaman Prasejarah.

Buku Teks ms. 46 - 51

(a) Jelaskan maksud zaman berikut:

(i) Zaman Prasejarah

Zaman sebelum manusia mengetahui dan mengenal tulisan.

(ii) Zaman Batu

Penggunaan teknologi batu dalam kehidupan harian manusia pada zaman tersebut.

(iii) Zaman Logam

Penggunaan teknologi gangsa dan besi.

Aras S Memahami [3 *markah*]

(b) Senaraikan lokasi Zaman Prasejarah di negara berikut.

	Negara	Lokasi
(i)	Britain	Stonehenge
(ii)	Sepanyol	Altamira
(iii)	Vietnam	Sa Hyun
(iv)	Thailand	Ban Chiang

Aras R Mengingat [4 *markah*]

(c) Apakah nilai yang boleh kita contohi daripada manusia Zaman Prasejarah?

(i) Bijak menyesuaikan kehidupan dengan persekitaran.

(ii) Tidak mudah berputus asa walaupun hidup serba kekurangan.

(iii) Kreatif dan inovatif menghasilkan pelbagai peralatan untuk kelangsungan hidup.

Aras T Mengaplikasi [3 *markah*]

2. Zaman Mesolitik memperlihatkan cara hidup yang semakin berkembang.

Buku Teks ms. 52 - 56

(a) Nyatakan ciri-ciri kehidupan manusia Zaman Mesolitik dari aspek berikut:

(i) Tempat kediaman

Masih menetap di dalam gua, lubang bawah tanah dan di bawah pokok. Bagi mendapatkan air dan makanan, petempatan mereka bertumpu di pinggir sungai dan laut.

Aras S Memahami [2 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

PBD Sumatif

(ii) Kegiatan ekonomi

Mengutip hasil hutan, memburu binatang dan menangkap ikan. Masih mengamalkan perkongsian makanan.

Aras S Memahami [2 *markah*]

(b) Bagaimanakah organisasi sosial masyarakat Zaman Mesolitik?

(i) Hidup dalam kelompok kecil.

(ii) Masih lagi hidup secara nomad.

(iii) Belum mempunyai sistem organisasi sosial yang tersusun.

Aras S Memahami [3 *markah*]

(c) Buktikan perkembangan teknologi dalam masyarakat Zaman Prasejarah.

Pada peringkat awal, teknologi batu digunakan oleh masyarakat Zaman Paleolitik dan Zaman Mesolitik. Zaman Neolitik pula menunjukkan zaman perkembangan teknologi daripada batu kepada tembikar. Selepas itu, teknologi manusia Zaman Prasejarah berkembang ke arah teknologi logam. Pada zaman ini, manusia mula mencipta alat gangsa dan besi.

Aras T Menganalisis [3 *markah*]

BAHAGIAN C

KLU SOALAN

Manusia Zaman Logam menjalankan aktiviti pertanian, penternakan, perdagangan, dan pertukaran barangan. Kehidupan mereka lebih tersusun. Pemimpin bertanggungjawab menyelesaikan masalah dan membentuk aturan hidup untuk dipatuhi oleh setiap anggota masyarakat.

1. (a) Jelaskan kehidupan manusia Zaman Logam berdasarkan ciri-ciri berikut:

Buku Teks ms. 55 - 56

(i) Kegiatan ekonomi Aras S Memahami [3 *markah*]

(ii) Organisasi sosial Aras S Memahami [3 *markah*]

(b) Gambar berikut menunjukkan kegiatan memburu binatang.

Buku Teks ms. 61

Memburu pada Zaman Prasejarah

Memburu pada hari ini

Bandingkan kegiatan memburu binatang oleh masyarakat Zaman Prasejarah dengan masyarakat pada hari ini.

Aras S Menganalisis [8 *markah*]

(c) Jelaskan kesan jika tapak lokasi Zaman Prasejarah di dunia dan Malaysia dimusnahkan dan tidak dipulihara.

Aras T Menilai [6 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

PANDUAN TUGASAN SEJARAH

Pengertian

(a) Satu kajian secara mendalam tentang situasi, isu, subjek, dokumen atau peristiwa.
(b) Berdasarkan sumber secara terperinci yang dikumpulkan dalam jangka masa tertentu.

Ciri

(a) Data yang mendalam dan teliti daripada pelbagai sumber.
(b) Pemerhatian dan empati.
(c) Makna dan iktibar yang boleh dipelajari daripada kes tertentu.

Tujuan

(a) Mengilustrasi gambaran, menganalisis dan menginterpretasi kehebatan tokoh, keunikan monumen, situasi dan peristiwa melalui maklumat yang diperoleh.
(b) Mengenal pasti tingkah laku yang kompleks dalam situasi tertentu.
(c) Mempersembahkan dapatan sebenar.
(d) Pengesahan dapatan.

Fokus

(a) Individu, situasi tempatan atau peristiwa.
(b) Kejadian atau peristiwa yang unik dan utama atau kes tunggal.
(c) Perkara berkaitan dengan tokoh, komuniti, pertubuhan, institusi, peristiwa, tempat, fakta / mitos / legenda dan monumen.

Langkah-langkah pelaksanaan tugasan

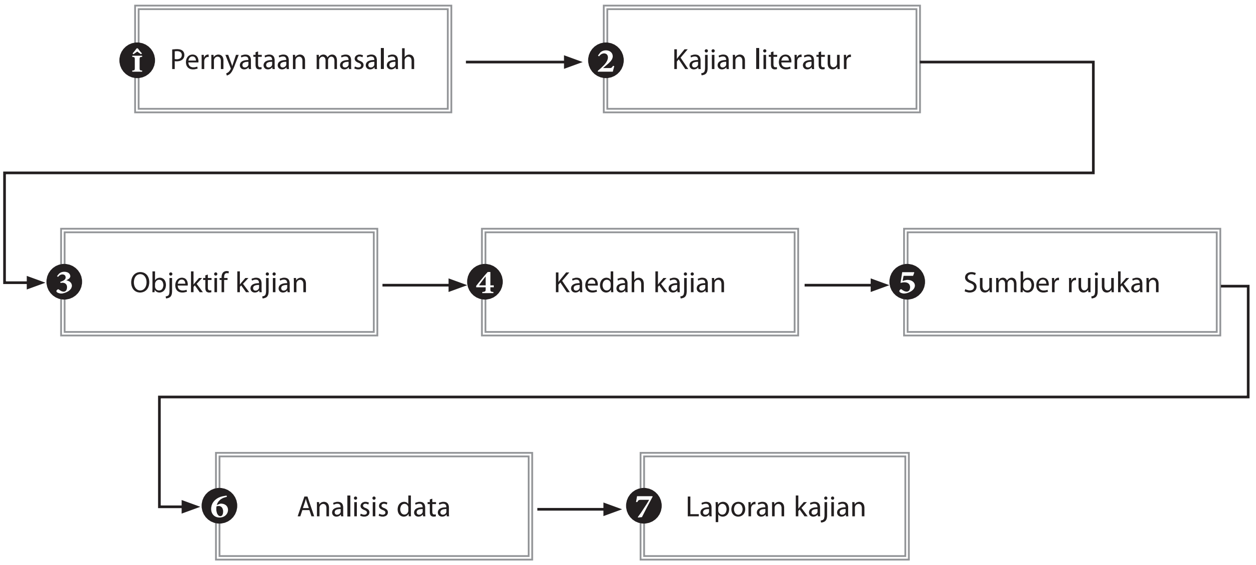

Contoh Laporan Tugasan Sejarah

https://plus.pelangibooks.com/Resources/ExcelPBD/SejarahT1/LaporanTugasanSejarah.pdf

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

Skor /80

Masa: Dua jam

Bahagian A
[20 *markah*]
Jawab **semua** *soalan.*

Tiap-tiap soalan di bawah ini diikuti oleh **empat** *pilihan jawapan, iaitu* **A**, **B**, **C** *dan* **D**. *Bulatkan jawapan yang paling tepat.*

1. Maklumat berikut berkaitan pengertian sejarah.

X → Bermaksud pokok, salasilah, riwayat, keturunan, dan asal usul.

Apakah **X?**
A *History*
B *Historia*
C *Hadarah*
(D) *Syajaratun*

2. Gambar berikut menunjukkan rangka manusia Zaman Prasejarah.

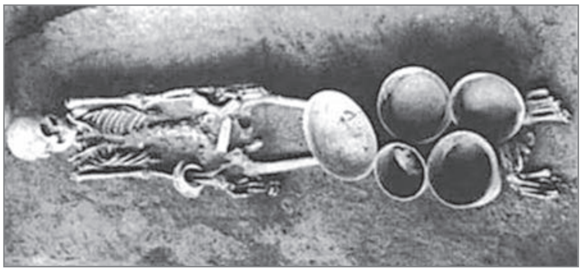

Apakah sumber sejarah tersebut?
A Manuskrip
B Ensiklopedia
(C) Sumber primer
D Sumber sekunder

3. Halimah menggunakan kaedah lisan untuk membuat kajian berikut.

Kajian	Kaedah penyelidikan
Sejarah sekolah	Temu bual dengan Pengetua dan kakitangan sekolah.

Apakah tahap pertama yang perlu dilakukan oleh Halimah?
A Menyunting rakaman
(B) Menentukan orang sumber
C Menyimpan rakaman dengan baik
D Menilai fakta dengan sumber bertulis

4. Apakah peristiwa sejarah yang boleh dijadikan iktibar dan pengajaran?
(A) Peristiwa darurat
B Pembentukan Malaysia
C Pelancaran kereta nasional
D Pengisytiharan kemerdekaan

5. Apakah tindakan Arkib Negara Malaysia untuk memantapkan sejarah lisan di negara kita?
A Membina Muzium Negara
B Menerbitkan buku sejarah negara
(C) Mewujudkan Laman Kenali Tokoh
D Membentuk Jabatan Warisan Negara

6. Apakah maksud Zaman Air Batu?
A Zaman gelap tiada cahaya
B Zaman ketika bumi ditimpa hujan
C Zaman ketika bumi dilanda kemarau
(D) Zaman ketika air batu menutupi bumi

7. Pilih tahap Zaman Air Batu yang **betul**.
A Pleistosen – Holosen – Miosen – Pliosen
(B) Miosen – Pliosen – Pleistosen – Holosen
C Pliosen – Pleistosen – Holosen – Miosen
D Holosen – Pliosen – Miosen – Pleistosen

8. Apakah kesan peningkatan suhu pada Zaman Air Batu?
A Berlakunya banjir
(B) Pencairan air batu
C Kemarau berpanjangan
D Pembentukan gunung berapi

9. Apakah zaman yang boleh dikaitkan dengan haiwan berikut?

A Pliosen
B Miosen
C Holosen
(D) Pleistosen

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

10. Kecairan air batu pada akhir Zaman Holosen menyebabkan terbentuknya
- (**A**) sungai dan tasik
- **B** bukit dan gunung
- **C** lautan dan daratan
- **D** tanah tinggi dan tanah pamah

11. Senarai berikut menunjukkan lokasi Zaman Prasejarah di dunia.

- Catal Huyuk
- Gobekli Tepe

Lokasi tersebut terletak di
- (**A**) Turki
- **B** China
- **C** Perancis
- **D** Sepanyol

12. Apakah Zaman Prasejarah yang dimaksudkan di bawah?

- Zaman Batu Pertengahan
- Berlaku 12,000 hingga 4,000 SM

- **A** Zaman Logam
- **B** Zaman Neolitik
- (**C**) Zaman Mesolitik
- **D** Zaman Paleolitik

13. Apakah ciri-ciri manusia Zaman Paleolitik?
- I Memungut hasil hutan
- II Hidup berpindah-randah
- III Menjalankan perdagangan
- IV Mencipta peralatan tembikar

- (**A**) I dan II
- **B** I dan IV
- **C** II dan III
- **D** III dan IV

14. Maklumat berikut berkaitan penemuan Zaman Prasejarah di Malaysia.

X → Ukiran pada batu megalit yang menunjukkan budaya berasaskan penggunaan batu-batu bersaiz besar.

Apakah lokasi **X**?
- **A** Kota Tampan, Perak
- **B** Lembah Bernam, Selangor
- **C** Sungai Tembeling, Pahang
- (**D**) Pengkalan Kempas, Negeri Sembilan

15. Mengapakah kita perlu mengkaji kehidupan masyarakat Zaman Prasejarah?
- **A** Meneruskan amalan tradisi
- **B** Menghargai bantuan kuasa asing
- **C** Mempelajari teknologi zaman purba
- (**D**) Mencontohi nilai kegigihan dan semangat berusaha

16. Apakah maksud perkataan *hadharah*?
- **A** Kehalusan tatasusila masyarakat
- **B** Kemakmuran dan keharmonian kaum
- **C** Kemajuan dan kekayaan sesebuah kerajaan
- (**D**) Kawasan yang digunakan untuk bercucuk tanam

17. Apakah perkataan dalam bahasa Arab yang merujuk kepada tamadun?
- I *Hadari*
- II *Mudun*
- III *Ummah*
- IV *Muqqadimah*

- (**A**) I dan II
- **B** I dan IV
- **C** II dan III
- **D** III dan IV

18. Gambar berikut menunjukkan bandar dalam tamadun Mesopotamia.

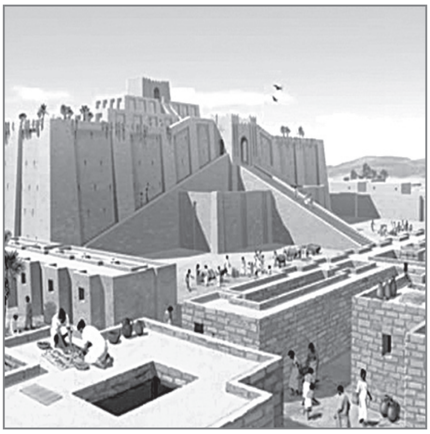

Apakah keistimewaan bandar tersebut?
- I Pembinaan kota
- II Petempatan tersusun
- III Dikelilingi taman bunga
- IV Dikawal oleh tentera asing

- (**A**) I dan II
- **B** I dan IV
- **C** II dan III
- **D** III dan IV

19. Apakah tujuan pembinaan rumah ibadat dalam tamadun awal dunia?
- **A** Pusat pentadbiran
- (**B**) Tanda menghormati tuhan
- **C** Tempat tinggal bangsawan
- **D** Bukti perkembangan teknologi

20. Apakah kepentingan sistem tulisan dalam tamadun awal dunia?
- **A** Menghapuskan buta huruf
- **B** Menyimpan nama pembesar
- (**C**) Merekod urusan pentadbiran
- **D** Melahirkan pelajar cemerlang

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

Bahagian B

[40 *markah*]

Jawab **semua** *soalan.*

1. Baca petikan akhbar dan jawab soalan berikut.

Bengkel masyarakat paleolitik berusia 1.83 juta tahun ditemui di Lenggong, Perak

Tamadun manusia tertua ditemui

Oleh ZAKI SALLEH

LENGGONG – Penemuan tapak sebuah bengkel masyarakat paleolitik tertua di dunia di Bukit Bunuh dekat sini bakal mengubah sejarah awal tamadun manusia sebagaimana tercatat dalam buku-buku sejarah.

Penemuan beberapa artifak dipercayai berusia 1.83 juta tahun di kawasan seluas empat kilometer persegi itu menunjukkan masyarakat berkenaan tidak mengamalkan kehidupan berpindah-randah sebagaimana difahami selama ini.

Lebih menakjubkan, penemuan ribuan batu jenis suevite yang berselerakan di kawasan itu menunjukkan kawasan tersebut pernah menerima hentaman tahi bintang jutaan tahun lalu.

Pengarah Pusat Arkeologi Universiti Sains Malaysia (USM), Dr. Mokhtar Saidin berkata, penemuan artifak kapak genggam diperbuat daripada batu yang berusia 1.83 juta tahun merupakan bukti kukuh bahawa manusia zaman tersebut sudah hidup menetap di satu kawasan.

Beliau berkata, artifak lain yang ditemui ialah pisau, alat tetak, batu pengetuk, batu pelapuk dan sisa-sisa kerja membuat alatan batu.

Sejak memulakan ekskavasi pada 1997, pasukan tersebut sudah pun menemui batu berusia 40,000 tahun pada 2001, kapak genggam lama (2007) dan batu berusia 30,000 tahun pada 2008.

"Kita telah menemui tapak prasejarah tertua di dunia selain Afrika yang mempunyai pentarikhan kronometrik yang bakal mencabar beberapa pengetahuan asas dalam kebudayaan manusia awal dunia.

"Penemuan Bukit Bunuh menunjukkan masyarakatnya tidak nomadik malah mendiami kawasan ini secara bertemu kerana ada keperluan asas yang melebihi daripada biasa," katanya semasa membawa media tempatan melawat tapak penyelidikan itu buat pertama kali semalam.

Kawasan tersebut yang terletak kira-kira empat kilometer dari kawasan sejarah Kota Tampan kaya dengan sumber alam seperti batuan, sumber air serta flora dan fauna.

Tambah Mokhtar, bekas rangka tulang manusia bakal ditemui berdasarkan penemuan cebisan tulang temulang di dalam beberapa batu suevite yang masih di peringkat kajian.

Katanya, Jabatan Warisan Negara telah pun mengemukakan hasil penyelidikan tersebut kepada Pertubuhan Pendidikan, Sains dan Kebudayaan Bangsa-Bangsa Bersatu (UNESCO) untuk diwartakan sebagai Tapak Warisan Arkeologi Dunia.

"Wakil-wakil UNESCO akan melawat tapak kajian ini Julai nanti dan keputusan mengenainya diketahui Julai tahun hadapan," ujarnya.

> "Kita telah menemui tapak prasejarah tertua di dunia selain Afrika yang mempunyai pentarikhan kronometrik yang bakal mencabar beberapa pengetahuan asas dalam kebudayaan manusia awal dunia
>
> DR. MOKHTAR SAIDIN

MOKHTAR menunjukkan bengkel masyarakat paleolitik tertua yang ditemui di Bukit Bunuh, Lenggong, Perak semalam.

Sumber: *Kosmo*, 14 Februari, 2011

(a) Nyatakan ciri sumber yang ditemui di tapak arkeologi di atas.

(i) Sumber primer

(ii) Bersifat asli dan belum ditafsir

[2 *markah*]

(b) Jelaskan kaedah penyelidikan sejarah yang digunakan.

Kaedah yang digunakan ialah kaedah arkeologi. Aktiviti gali cari melibatkan perancangan grid, iaitu penandaan kawasan di tapak arkeologi dilakukan. Setiap petak grid akan diberikan nombor rujukan. Menandakan kawasan berdasarkan pelan. Melakukan ekskavasi, iaitu proses mengumpulkan data dengan mencatatkan semua penemuan.

[4 *markah*]

(c) Bagaimanakah kita menghargai tapak warisan sejarah negara?

Mewartakannya sebagai tempat bersejarah untuk tatapan generasi akan datang dan menjadi kawasan penyelidikan sejarawan tempatan dan luar negara. Mengelakkan pencerobohan di tapak warisan sejarah dan memperkenalkan tapak warisan sejarah kepada pelancong tempatan dan luar negara.

[4 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

2. (a) Senaraikan **dua** contoh lautan.

(i) Lautan Pasifik

(ii) Lautan Hindi

[2 *markah*]

(b) Namakan **empat** negara yang terletak di atas Pentas Sunda.

(i) Malaysia

(ii) Singapura

(iii) Thailand

(iv) Vietnam

[4 *markah*]

(c) Apakah tindakan yang menunjukkan anda cinta akan alam sekitar?

(i) Mengamalkan kitar semula

(ii) Mengurangkan penggunaan beg plastik

(iii) Tidak membuang sampah merata-rata

(iv) Menggunakan elektrik dan air dengan berhemah

[4 *markah*]

3. (a) Senaraikan **dua** lokasi gua Zaman Prasejarah di Malaysia.

(i) Gua Niah

(ii) Gua Cha

[2 *markah*]

(b) Apakah kepentingan lukisan gua dan ukiran batu pada Zaman Prasejarah?

Lukisan gua dan ukiran batu merupakan cara komunikasi untuk menyampaikan maklumat tentang kehidupan manusia Zaman Prasejarah. Lukisan gua dan ukiran batu menggambarkan kehidupan harian. Contohnya, aktiviti memburu binatang dan amalan ritual. Lukisan gua menggunakan arang dan oker merah. Dapat dilihat di Gua Niah, Sarawak. Ukiran batu ditemui di Pengkalan Kempas, Negeri Sembilan dan di Kelabit Highlands, Sarawak. Kewujudannya dikaitkan dengan budaya megalit, iaitu budaya berasaskan batu yang bersaiz besar.

[4 *markah*]

(c) Jelaskan nilai yang boleh dicontohi daripada manusia Zaman Prasejarah.

(i) Berdikari

(ii) Kreatif

(iii) Inovatif

(iv) Bijak menggunakan sumber alam semula jadi

[4 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

4. (a) Nyatakan golongan yang berada pada kedudukan paling rendah dalam organisasi sosial masyarakat Mesir Purba.

(i) Pembantu rumah

(ii) Hamba

[2 *markah*]

(b) Jelaskan golongan yang berada pada kedudukan tertinggi dalam masyarakat Mesir Purba.

Golongan yang berada pada kedudukan tertinggi dalam masyarakat Mesir Purba ialah pemerintah, firaun, golongan agama, dan golongan bangsawan.

[4 *markah*]

(c) Pada pendapat anda, apakah faktor kegemilangan tamadun Mesir Purba?

Faktor kegemilangan tamadun Mesir Purba ialah kebijaksanaan pemerintah, sokongan rakyat, kestabilan ekonomi, dan keamanan dalam negeri.

[4 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

Bahagian C

[20 *markah*]

Jawab **satu** *soalan sahaja.*

1. (a) Jelaskan pengertian sejarah mengikut pandangan sejarawan berikut:

(i) E.H. Carr

Sejarah merupakan tindak balas pembaca terhadap penulisan sejarah, iaitu fakta-fakta yang ditulis oleh sejarawan. Suatu proses interaksi berterusan antara ahli sejarah dengan fakta-faktanya, suatu dialog yang tidak berkesudahan antara masa kini dengan masa lampau.

[3 *markah*]

(ii) Herodotus

Penceritaan tentang tindakan manusia yang penting dan mengagumkan serta sebab berlakunya sesuatu peristiwa. Menggunakan perkataan sejarah atau historia yang bermaksud penyelidikan atau penyiasatan terhadap peristiwa silam mahupun sezaman.

[3 *markah*]

(b) Berdasarkan gambar, bandingkan ciri-ciri sumber sejarah berikut.

Artifak

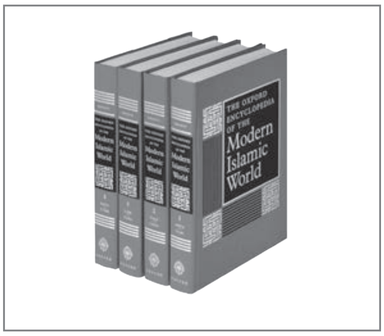

Ensiklopedia

(i) Artifak merupakan sumber primer. Peralatan ciptaan manusia diperbuat daripada logam. Digunakan untuk kegiatan perburuan, pertanian, dan perdagangan. Bersifat asli. Belum ditafsir dan belum diolah.

(ii) Ensiklopedia merupakan sumber sekunder. Bahan yang terkandung di dalamnya berdasarkan fakta dan sumber sejarah yang sahih. Bahan tersebut telah diolah dan diterbit. Bahan tersebar kepada umum.

[6 *markah*]

(c) Berikan cadangan untuk menjadi sejarawan yang bertanggungjawab.

Menggunakan pelbagai sumber dalam penulisan. Tidak berat sebelah. Jujur melaporkan peristiwa sejarah sebenar. Mematuhi etika penulisan. Tidak mementingkan mana-mana pihak. Tidak memasukkan unsur-unsur negatif dalam penulisan sejarah. Melaporkan perkara yang sebenar. Tidak menokok tambah fakta atau peristiwa sejarah.

[8 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

2. (a) Jelaskan lokasi Zaman Prasejarah berikut:

(i) Ban Chiang, Thailand

Merupakan tapak Zaman Neolitik dan Zaman Logam. Berusia 3,600 – 500 SM. Manusia Prasejarah di Ban Chiang menjalankan kegiatan menternak binatang, pertanian, pembuatan logam, tekstil, dan tembikar tanah.

[3 *markah*]

(ii) Gua Liang Bua, Indonesia

Membuktikan kehidupan manusia Zaman Paleolitik hingga Zaman Logam. Penemuan fosil dan sisa tulang dinamakan *Flores Man* (*Homo Floresiensis*) berusia antara 94,000 – 12,000 SM.

[3 *markah*]

(b) Berdasarkan gambar berikut, bandingkan ciri-ciri kediaman dan organisasi sosial manusia Zaman Prasejarah.

Manusia Zaman Paleolitik

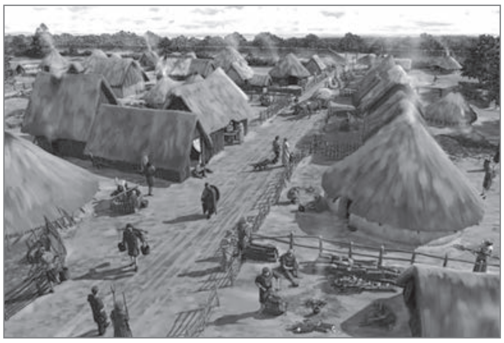

Manusia Zaman Logam

Manusia Zaman Paleolitik – Tinggal di dalam gua, lubang bawah tanah, dan di bawah pokok. Tempat berlindung diperbuat daripada ranting kayu. Tinggal dalam kelompok kecil. Terdiri daripada gabungan beberapa keluarga. Hidup secara nomad atau berpindah-randah.

Manusia Zaman Logam – Tinggal menetap di lembah sungai, pesisiran pantai, dan tanah tinggi. Membina rumah yang lebih baik dan lebih tersusun. Binaannya diperbuat daripada batu, tanah liat, dan kayu. Kehidupan lebih tersusun. Pemimpin bertanggungjawab menyelesaikan masalah. Membentuk aturan hidup untuk dipatuhi oleh setiap anggota masyarakat. Membawa kepada pembentukan sistem pentadbiran.

[6 *markah*]

(c) Pada pendapat anda, mengapakah kehidupan manusia Zaman Batu Lama dianggap mencabar?

Hidup serba kekurangan. Terpaksa bergantung kepada alam semula jadi. Penggunaan peralatan harian yang sedia ada dan ringkas. Ancaman cuaca dan binatang buas. Hidup berpindah-randah untuk mencari makanan. Sumber makanan yang terhad. Perlu menyesuaikan diri dengan alam sekeliling.

[8 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

Skor /80

JSU UASA EKSTRA ePP+

Bahagian A
[20 *markah*]
Jawab **semua** *soalan.*

Tiap-tiap soalan di bawah ini diikuti oleh **empat** *pilihan jawapan, iaitu* **A**, **B**, **C** *dan* **D**. *Bulatkan jawapan yang paling tepat.*

1. Apakah definisi sejarah berdasarkan *Kamus Dewan*?
I Asal usul
II Salasilah
III Penceritaan
IV Penyelidikan
A I dan II
B I dan IV
C II dan III
D III dan IV

2. Senarai berikut menunjukkan sumber sejarah.

- *Fajar Sarawak*
- *Utusan Melayu*

Apakah jenis sumber tersebut?
A Asli
B Primer
C Pertama
D Sekunder

3. Perkembangan tamadun manusia dalam bidang pendidikan dan pentadbiran bermula pada
A Zaman Miosen
B Zaman Holosen
C Zaman Pliosen
D Zaman Pleistosen

4. Mengapakah air batu mencair pada Zaman Air Batu Akhir?
A Pergerakan bulan
B Penurunan suhu bumi
C Tiupan angin monsun
D Peningkatan suhu bumi

5. Gambar berikut menunjukkan lokasi Zaman Prasejarah di Britain.

Apakah lokasi tersebut?
A Altamira
B Catal Huyuk
C Stonehenge
D Gobekli Tepe

6. Pernyataan berikut merujuk kepada kepercayaan manusia Zaman Prasejarah.

Mereka mempercayai setiap benda seperti batu dan pokok mempunyai semangat, iaitu jiwa dan roh orang mati.

Apakah kepercayaan tersebut?
A Animisme
B Amalan tradisi
C Upacara keagamaan
D Undang-undang adat

7. Senarai berikut merujuk kepada seorang tokoh cendekiawan.

Beliau menghasilkan karya *Muqqadimah* dan memperkenalkan istilah *hadharah* dan *madaniyyah*.

Siapakah tokoh tersebut?
A Ibn Khaldun
B Arnold J. Toynbee
C Muhd Yusof Ibrahim
D Syed Muhammad Naquib Al-Attas

8. Apakah tujuan pembentukan kerajaan dalam tamadun awal dunia?
A Menguasai kegiatan ekonomi
B Mengurus pemerintahan kota
C Mengetuai upacara keagamaan
D Mengawal tingkah laku penduduk

9. Mengapakah tamadun awal terletak di lembah sungai?
I Membekalkan air
II Membina negara-kota
III Merupakan sempadan
IV Menjadi alat perhubungan
A I dan II
B I dan IV
C II dan III
D III dan IV

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

10. Gambar berikut menunjukkan binaan zigurat dalam tamadun Mesopotamia.

Apakah fungsi binaan tersebut?
A Pelabuhan
B Tempat ibadat
C Kubu pertahanan
D Kawasan perkuburan

11. Apakah kegiatan ekonomi bagi penduduk yang tinggal di luar kawasan acropolis?
A Menjadi petani
B Melombong emas
C Menerajui pentadbiran
D Menguruskan pelabuhan

12. Jadual berikut menunjukkan lokasi tamadun Rom.

Lokasi	Huraian
Sungai **X**	Terletak di Lembah Latium

Apakah **X**?
A Sungai Tiber
B Sungai Tigris
C Sungai Pompei
D Sungai Euphrates

13. Apakah sumbangan Raja Vespian kepada kerajaan Rom?
A Membina tembok pertahanan
B Memulakan pembinaan *colosseum*
C Membaik pulih kerosakan *akueduk*
D Memperkenalkan tempat mandi awam

14. Apakah sumbangan Cai Lun dalam tamadun China?
A Memperkenalkan kertas
B Menubuhkan sekolah tinggi
C Menyeragamkan sistem tulisan
D Memajukan bidang perdagangan

15. Lokasi perkembangan tamadun India terletak di
A Sungai Indus
B Teluk Benggala
C Lembah Ganges
D Banjaran Himalaya

16. Senarai berikut berkaitan dengan tahap peperiksaan perkhidmatan awam.

- Tahap kedua
- Dijalankan di **X**
- Diadakan 3 tahun sekali
- Tempoh peperiksaan selama 3 hari

Apakah **X**?
A Kampung
B Pusat kerajaan
C Ibu kota daerah
D Hadapan maharaja

17. Gambar berikut menunjukkan Maharani Dowager Cixi.

Apakah yang tindakan boleh dikaitkan dengan tokoh tersebut?
A Membuka Laluan Sutera
B Menyatukan daerah di China
C Menghapuskan sistem peperiksaan
D Memperkenalkan teknologi kertas

18. Apakah maksud Zaman Jahiliah?
I Tidak mempunyai nabi
II Kemusnahan alam sekitar
III Kemerosotan perdagangan
IV Tiada kitab suci sebagai petunjuk
A I dan II
B I dan IV
C II dan III
D III dan IV

19. Maklumat berikut berkaitan kerajaan Islam.

- Berpusat di Anatolia.
- Mengekalkan kuasa di Asia Barat.
- Pengaruhnya sampai ke Alam Melayu.

Apakah kerajaan tersebut?
A Bani Umaiyah
B Bani Abbasiyah
C Turki Uthmaniyah
D Khulafa al-Rasyidin

20. Mengapakah reka bentuk pintu Masjid Cordoba dibuat melengkung?
A Memberikan keselesaan
B Mewujudkan rasa bangga
C Memudahkan pengudaraan
D Melambangkan perasaan hormat

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

Bahagian B

[40 *markah*]

Jawab **semua** *soalan.*

1. Gambar berikut menunjukkan contoh sumber sejarah.

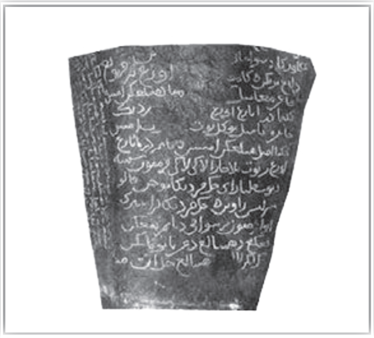

(a) Nyatakan **tiga** ciri sumber sejarah tersebut.

(i) Bersifat asli

(ii) Belum ditafsir

(iii) Belum diolah

[3 *markah*]

(b) Jelaskan kebaikan mengkaji peristiwa sejarah menggunakan pelbagai sumber sejarah.

Kebaikan mengkaji peristiwa sejarah menggunakan pelbagai sumber sejarah ialah dapat menghasilkan kajian dengan bukti yang kukuh, dapat menilai sesuatu peristiwa sejarah dari sudut berbeza dan mendorong kita berfikiran terbuka dan kritis.

[3 *markah*]

(c) Pada pendapat anda, apakah kesan jika tiada sumber sejarah?

Jika tiada sumber sejarah, kaedah penyelidikan tidak boleh dilakukan. Peristiwa sejarah tidak dapat dibuktikan kesahihannya. Peristiwa sejarah akan dipengaruhi unsur lain seperti dongeng dan mitos dan akan dilupakan kerana tiada warisan yang dapat ditatap oleh generasi akan datang.

[4 *markah*]

2. Bumi melalui pelbagai perubahan yang memberikan kesan terhadap rupa bentuk fizikal, iklim, cuaca, hidupan yang ada dan kedalaman lautan.

(a) Apakah bidang yang membantu kita membuat penyelidikan tentang perubahan yang berlaku kepada bumi?

Bidang yang membantu kita membuat penyelidikan tentang perubahan yang berlaku kepada bumi ialah kimia, arkeologi, fizik dan paleontologi.

[2 *markah*]

(b) Terangkan keadaan fizikal bumi pada tahun berikut:

(i) 390 juta tahun dahulu

Zaman Jurasik dan hidupan utama ialah dinosaur.

[2 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

(ii) 195 juta tahun dahulu

Air laut masih tawar. Wujud hidupan seperti ikan dan amfibia.

[2 *markah*]

(c) Pada pendapat anda, apakah tujuan kita mempelajari tentang Zaman Air Batu?

Tujuan kita mempelajari tentang Zaman Air Batu ialah untuk mengetahui sejarah bumi, membantu manusia menghadapi cabaran pada masa depan, bersyukur dengan keunikan bumi dan menjaga bumi daripada pencemaran.

[4 *markah*]

3. (a) Terangkan konsep tamadun mengikut pandangan:

(i) Syed Muhammad Naquib Al-Attas

Tamadun ialah keadaan kehidupan insan bermasyarakat yang mencapai taraf kehalusan tatasusila dan kebudayaan yang luhur bagi seluruh masyarakatnya.

[2 *markah*]

(ii) Arnold J. Toynbee

Tamadun merujuk kepada suatu sistem masyarakat yang memperkasakan sistem politik, ekonomi, sosial, kesenian dan kebudayaan.

[2 *markah*]

(b) Jelaskan ciri-ciri tamadun awal dunia berikut:

(i) Sistem pemerintahan

Kerajaan dibentuk untuk menguruskan pemerintahan di kota yang berkembang hasil daripada pembentukan bandar. Pada peringkat awal, pendeta mengetuai pemerintahan dan kemudiannya diganti oleh raja. Raja yang memerintah negara-kota akan dibantu oleh golongan bangsawan dan pendeta. Sistem undang-undang dibentuk untuk melicinkan dan melancarkan pentadbiran negara.

[2 *markah*]

(ii) Tulisan dan penyimpanan rekod

Sistem tulisan wujud 5,000 tahun lalu. Pengenalan tulisan membezakan kehidupan Zaman Prasejarah dan sejarah. Manusia mencipta tulisan menggunakan simbol abstrak untuk melahirkan pelbagai idea. Tulisan pertama menggunakan simbol gambar atau piktograf. Fungsi tulisan adalah untuk menyimpan rekod penting tentang diri dan masyarakat.

[2 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

(c) Senaraikan **dua** faktor yang menjamin kegemilangan sesebuah tamadun.

(i) Kekayaan sumber alam

(iii) Kebijaksanaan pemerintah

[2 *markah*]

4. (a) Terangkan perkembangan sistem demokrasi di Athens.

Diasaskan oleh Solon pada tahun 594 SM. Merupakan demokrasi langsung, iaitu setiap warganegara Athens terlibat secara langsung dalam perbincangan dan perdebatan bagi menentukan dasar dan peraturan di Athens termasuk soal ekonomi, politik dan sosial. Pada zaman pemerintahan Pericles (495 – 429 SM), penekanan diberikan kepada kuasa rakyat bagi memantapkan sistem demokrasi.

[3 *markah*]

(b) Sejauh manakah amalan demokrasi mengekalkan kestabilan politik di Athens?

(i) Rakyat mempunyai hak bersuara.

(ii) Rakyat terlibat dalam membuat keputusan politik negara.

(iii) Mengelakkan pemerintah berkuasa mutlak dan menyalahgunakan kuasa serta menindas rakyat.

[3 *markah*]

(c) Mengapakah kita harus mengekalkan amalan demokrasi di Malaysia?

(i) Menjamin kestabilan politik.

(ii) Mengukuhkan ekonomi.

(iii) Mengeratkan perpaduan kaum.

(iv) Mengekalkan keamanan negara.

[4 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

Bahagian C

[20 *markah*]

Jawab **satu** *soalan sahaja.*

1. (a) Jelaskan tahap Zaman Air Batu berikut:

(i) Zaman Miosen

Berlaku 23 juta – 5 juta tahun dahulu. Gunung-ganang terbentuk secara fizikal. Wujud mamalia, hidupan di laut dan di air. Suhu dunia panas dan kering.

[3 *markah*]

(ii) Zaman Pliosen

Berlaku 5.3 juta – 2.6 juta tahun dahulu. Berlaku penyejukan global Zaman Miosen yang lebih panas. Penyejukan dan pengeringan alam sekitar global pada masa itu menyumbang kepada penyebaran padang rumput dan savana. Terbentuk jambatan darat Panama antara Amerika Utara dan Amerika Selatan yang mendorong penghijrahan tumbuhan dan haiwan ke habitat baharu. Terbentuk dataran tinggi seperti di Colorado, Amerika Syarikat yang dikenali sebagai Grand Canyon.

[3 *markah*]

(b) Gambar berikut menunjukkan Zaman Air Batu Akhir.

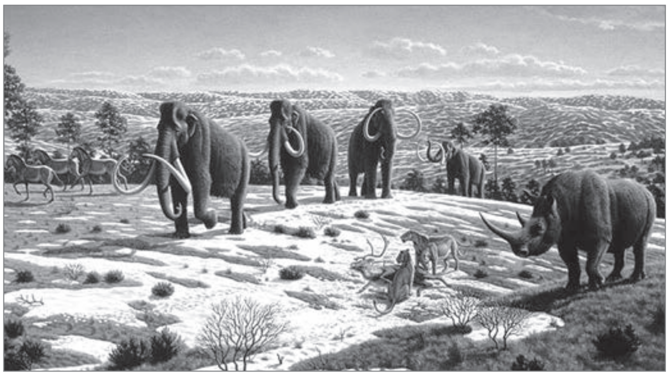

Terangkan ciri-ciri Zaman Air Batu Akhir.

Suhu dunia terlalu sejuk. Dunia dilitupi salji terutama di kawasan kutub dan benua Eropah. Permukaan air laut membeku menyebabkan sebahagian besar bumi dilitupi salji. Paras air laut rendah. Pulau-pulau bersambung dengan tanah besar. Memudahkan manusia dan binatang bermigrasi. Binatang seperti mamot berbulu, badak, kuda dan singa tinggal di kawasan tanah pamah yang sejuk. Tumbuhan utama ialah rumput dan tumbuhan renek yang menjalar. Terdapat manusia yang tinggal di kawasan tanah pamah yang sejuk dan hidup secara nomad dan memburu binatang.

[6 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.

(c) Jelaskan iktibar yang boleh diambil daripada pengetahuan Zaman Air Batu.

Mengetahui sejarah bumi, membantu manusia menghadapi cabaran pada masa depan, bersyukur dengan keunikan bumi, mempelajari cara menangani perubahan iklim, mengekalkan kelestarian alam sekitar dan memelihara bumi daripada pencemaran.

[8 *markah*]

2. (a) Jelaskan sumbangan tokoh berikut:

(i) Maharaja Shi Huangdi

Pemimpin Dinasti Qin. Bertanggungjawab menyatukan China. Mengukuhkan kestabilan politik. Berlaku kemajuan dalam bidang ekonomi dan sosial.

[3 *markah*]

(ii) Maharaja Han Wu Di

Pemimpin Dinasti Han. Mencapai kemajuan dalam bidang perdagangan melalui pembukaan Laluan Sutera yang merupakan laluan perdagangan daratan yang terpanjang di dunia melibatkan China hingga empayar Rom. Kemajuan dalam bidang pentadbiran dan sosial. Melaksanakan sistem pemilihan pegawai perkhidmatan awam.

[3 *markah*]

(b) Gambar berikut menunjukkan peperiksaan perkhidmatan awam di China.

Terangkan matlamat sistem pendidikan dalam tamadun China.

Memilih pegawai kerajaan. Memupuk nilai moral dan etika. Lulus peperiksaan perkhidmatan awam. Mengekalkan ajaran Konfusianisme. Membezakan golongan elit dengan golongan rakyat. Membolehkan negara ditadbir dengan cekap dan berkesan. Meletakkan golongan terpelajar di hierarki teratas diikuti petani, artisan dan pedagang.

[6 *markah*]

(c) Pada pendapat anda, apakah kesan jika generasi muda pada hari ini tidak mementingkan pendidikan dalam kehidupan?

Menjadi manusia yang ketinggalan dan mundur. Berjawatan rendah dan gaji yang kecil. Sering dihina dan ditindas. Mudah ditipu dan dibuli. Mudah terpengaruh oleh gejala sosial. Mudah terlibat dengan jenayah.

[8 *markah*]

© Penerbitan Pelangi Sdn. Bhd.